

ทิศทางและนโยบายการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนในเขตปฏิรูปที่ดิน

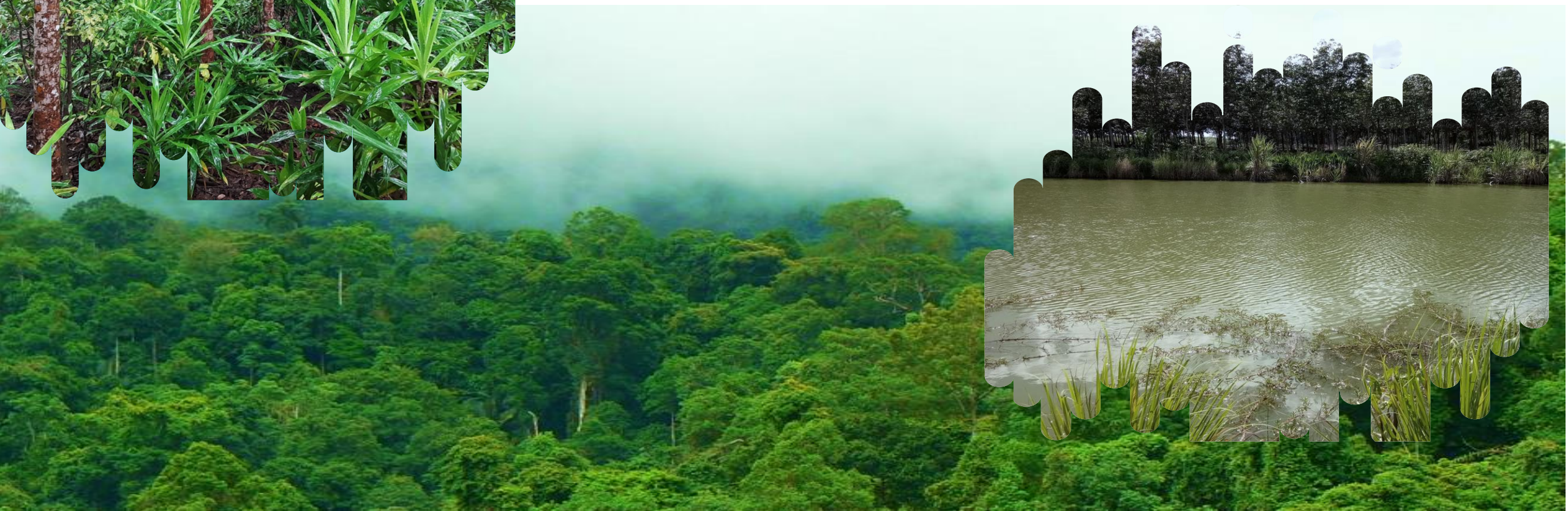
อาทิตยา พองพรหม

ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน
สำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม
4 กุมภาพันธ์ 2568

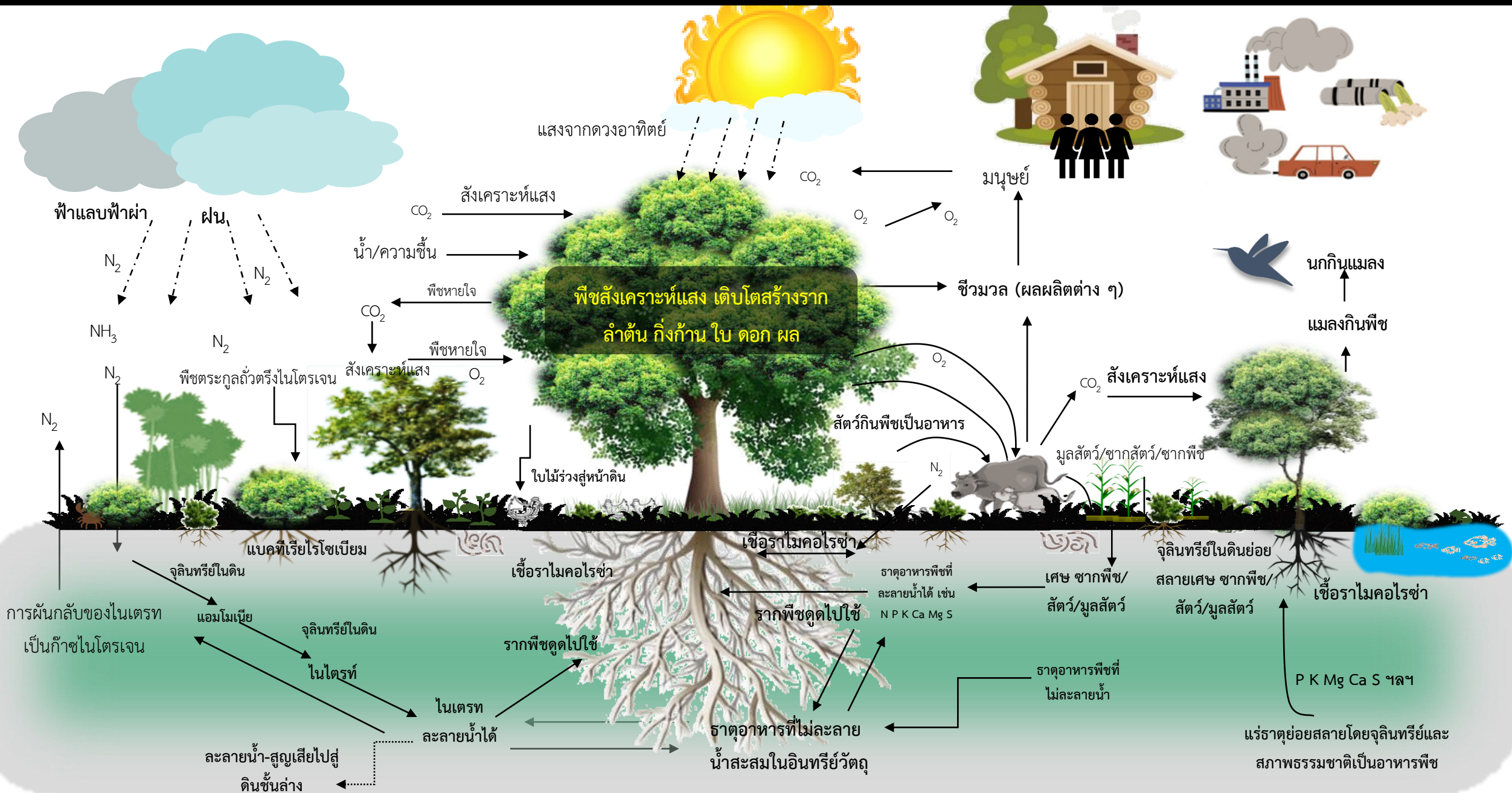

01

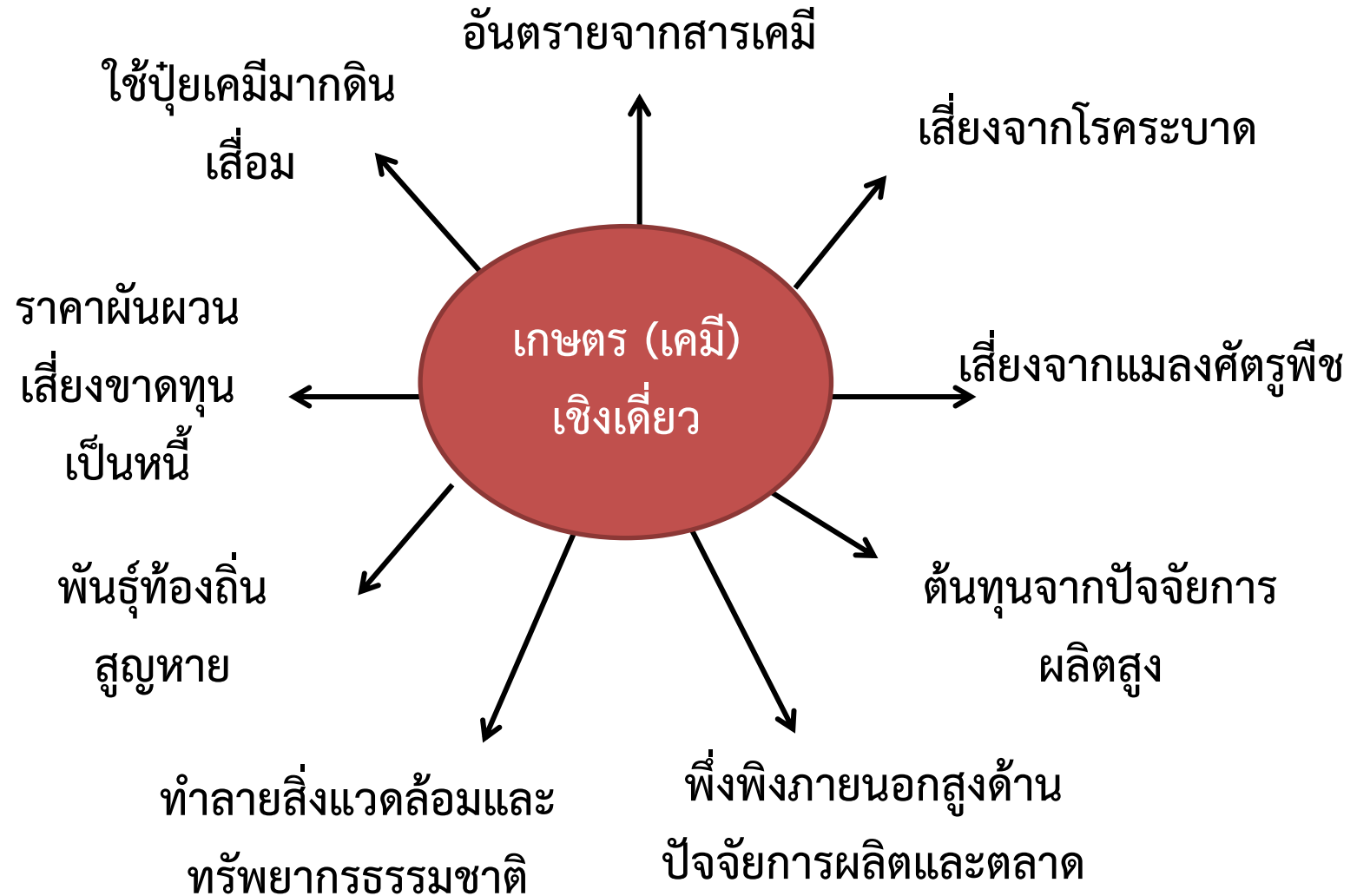
ทบทวนหลักการพื้นฐานและ รูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืน

ภาพจำลองความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตและสภาพแวดล้อม และการหมุนเวียนของธาตุในระบบนิเวศธรรมชาติ

จุดอ่อนของการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์เชิงเดี่ยวและใช้สารเคมีมาก

ข้อดีของเกษตรกรรมยั่งยืนที่สามารถช่วยลดจุดอ่อนเกษตรเคมีเชิงเดี่ยว

ระบบเกษตรกรรมยั่งยืนคืออะไร

ความหมายของเกษตรกรรมยั่งยืน

ระบบเกษตรที่มีการผสมผสานระบบการผลิตที่หลากหลายทั้งพืชและสัตว์ โดยใช้กระบวนการผลิตและการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ที่ให้ความสำคัญกับการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมไปพร้อมกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นพื้นฐานการผลิต และการปฏิบัตินั้นไม่ส่งผลเสียต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม

รูปแบบของระบบเกษตรกรรมยั่งยืน

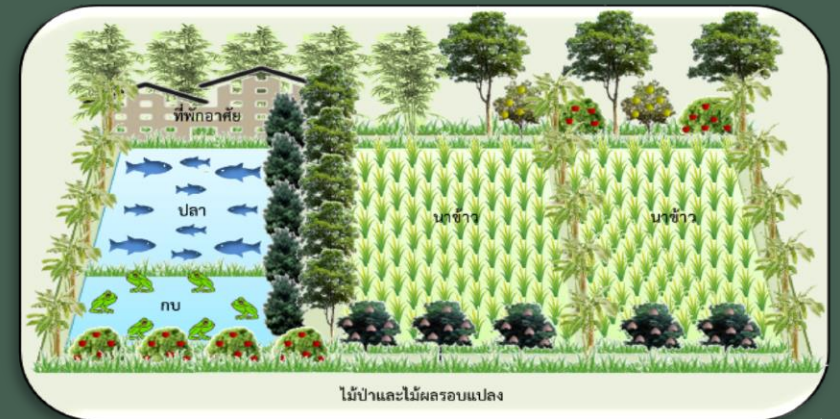
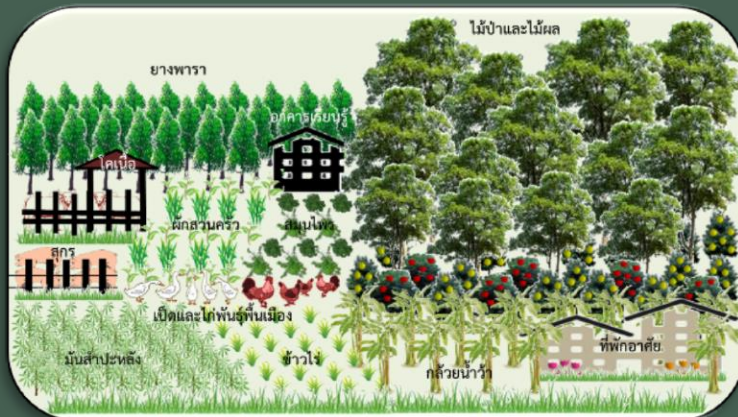
รูปแบบและวิธีการทำการเกษตรจะขึ้นอยู่กับศักยภาพและความเหมาะสมของสภาพแวดล้อม ศักยภาพของเกษตรกรและระบบนิเวศในแต่ละพื้นที่

ตัวอย่าง รูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืน :

เกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ วนเกษตร เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรธรรมชาติ เกษตรกรรมทางเลือก เกษตรนิเวศ เพอร์มาคัลเจอร์ ไร่นาสวนผสม เกษตรประณีต 1 ไร่ไม่ยากจน ทำนา 1 ไร่ได้ 1 แสน โคกหนองนาโมเดล เกษตรกรรมฟื้นฟู ฯลฯ

ประโยชน์ของเกษตรกรรมยั่งยืน:

สร้างความมั่นคงและยั่งยืน ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม มีขีดความสามารถที่จะรองรับและปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมได้ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ทั้งระดับครัวเรือนเกษตรกรและสังคมโดยรวม

ตัวอย่าง ระบบเกษตรกรรมยั่งยืน 5 รูปแบบ

เน้นการจัดการระบบ
(การจัดการทรัพยากรที่ดิน น้ำ และความหลากหลายกิจกรรม)

เกษตรผสมผสาน (Integrated Farming): ระบบการเกษตรที่มีการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์หลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน โดยที่กิจกรรมแต่ละชนิดเกื้อกูลกันอย่างเป็นวงจร เช่น อาหาร แร่ธาตุ อากาศ พลังงาน เป็นต้น และก่อให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพสูงสุดต่อระบบฟาร์ม

เกษตรทฤษฎีใหม่
(New Theory Agriculture)

ระบบเกษตรที่มีกิจกรรมการผลิตหลายชนิด โดยการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน 1) ขุดสระกักเก็บน้ำ 30% 2) ปลูกข้าว 30% 3) ปลูกไม้ผลไม้ยืนต้น 30% และ 4) สร้างสิ่งปลูกสร้างเช่น ที่อยู่อาศัย โรงเรือนเลี้ยงสัตว์ ฉาง 10% ทั้งนี้ สามารถปรับสัดส่วนตามความเหมาะสมของสภาพพื้นที่

วนเกษตร
(Agro-forestry)

ระบบที่เน้นการจัดการนิเวศเกษตรเลียนแบบระบบนิเวศธรรมชาติของป่าไม้ ด้วยการผสมผสานระหว่างกิจกรรมการเกษตรกับป่าไม้ เพื่อสร้างความหลากหลายในแปลงเกษตรกรรม โดยในระบบอาจจะมีป่าธรรมชาติที่ได้รับการฟื้นฟู หรือ ป่าที่ปลูกขึ้นใหม่ ซึ่งความสมดุลที่เกิดขึ้นจะช่วยให้เกษตรกรไม่จำเป็นต้องใช้สารเคมีในระบบ

เน้นจัดการปัจจัย
การผลิต-ไม่ใช้สารเคมี

เกษตรอินทรีย์
(Organic Farming)

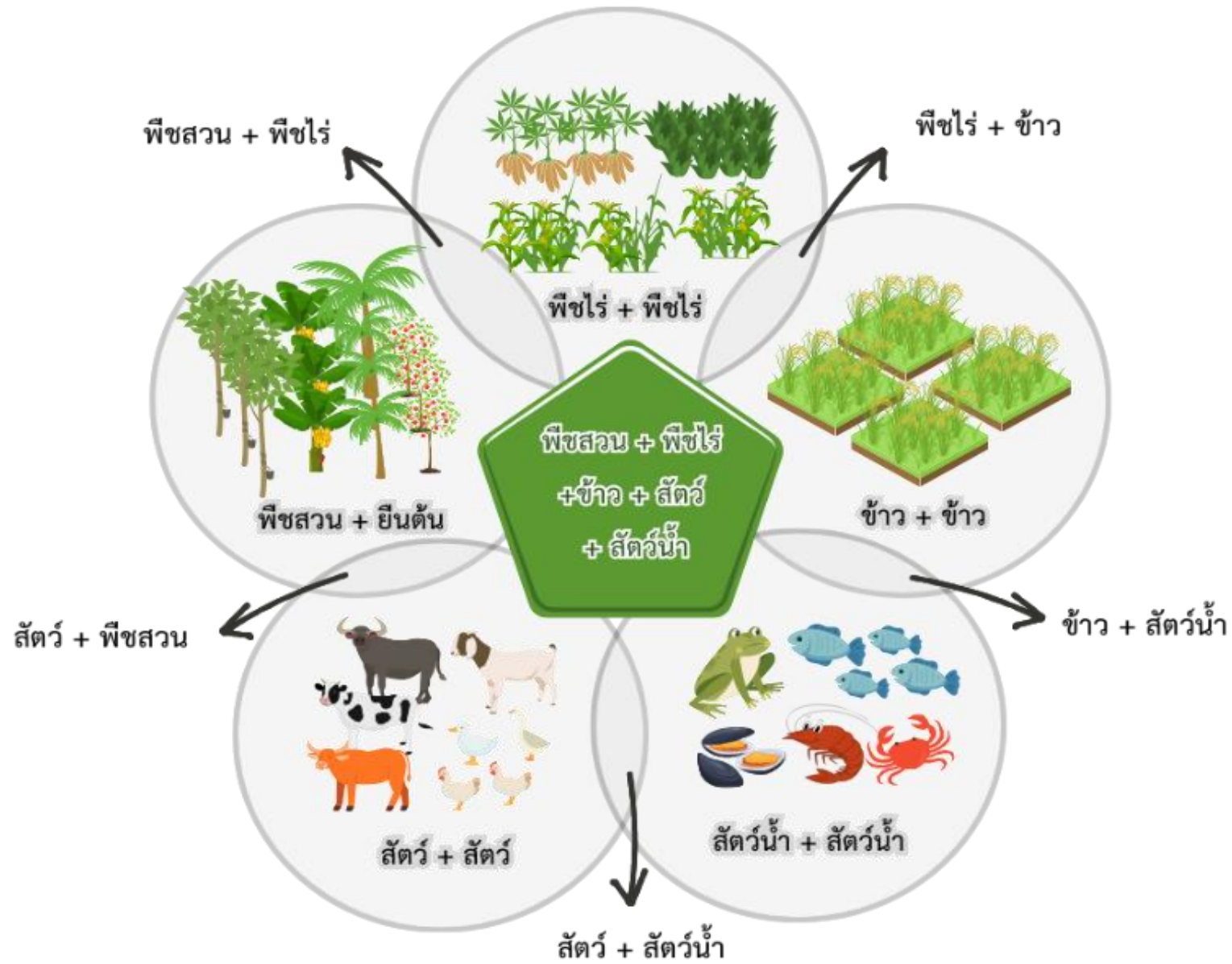
ระบบการเกษตรที่เน้นความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจ โดยเน้นการปรับปรุงบำรุงดิน เคารพต่อศักยภาพทางธรรมชาติของพืช สัตว์ และนิเวศเกษตร เกษตรอินทรีย์จึงลดการใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอกและหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี ขณะเดียวกัน ประยุกต์ใช้ธรรมชาติในการเพิ่มผลผลิตพัฒนาการต้านทานโรค

เน้นไม่รบกวนระบบ-
ไม่ใช้ปัจจัยการผลิต

เกษตรธรรมชาติ
(Natural Farming)

ระบบการเกษตรที่ยึดหลักการสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ไม่มีการไถพรวนดินงดเว้นการใส่ปุ๋ย ไม่กำจัดวัชพืช ไม่ใช้สารเคมี กำจัดศัตรูพืช (ตามแนวทางของมาซาโนบุ ฟูกูโอกะ)

ตัวอย่าง กิจกรรมทางการเกษตรเพื่อเพิ่มความหลากหลายในระบบเกษตรกรรมผสมผสาน

ตัวอย่าง ระบบวนเกษตร: การจัดการนิเวศเกษตรเลียนแบบระบบนิเวศธรรมชาติของป่าไม้

(การสร้างสมดุลของแนวคิดการเกษตรกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ)

วนะ=ป่าไม้

การอนุรักษ์:
การรักษา ฟื้นฟู ลดการทำลาย
สภาพแวดล้อมและ
ทรัพยากรธรรมชาติ

เกษตรผสมผสาน+ป่าไม้

เกษตร

การพัฒนการผลิต:
ผลผลิต/ประสิทธิภาพการผลิต/
รายได้/สวัสดิการ

1

รูปแบบวนเกษตร: ที่มีการป่าไม้เป็นพื้นฐานของ
ระบบ (สัดส่วนของป่าไม้/ไม้ยืนต้นมากกว่ากิจกรรม
เกษตรอื่น)

2

รูปแบบวนเกษตร: ที่มีการเกษตรเป็นพื้นฐานของ
ระบบ (สัดส่วนของป่าไม้/ไม้ยืนต้นน้อยกว่ากิจกรรม
เกษตรอื่น)

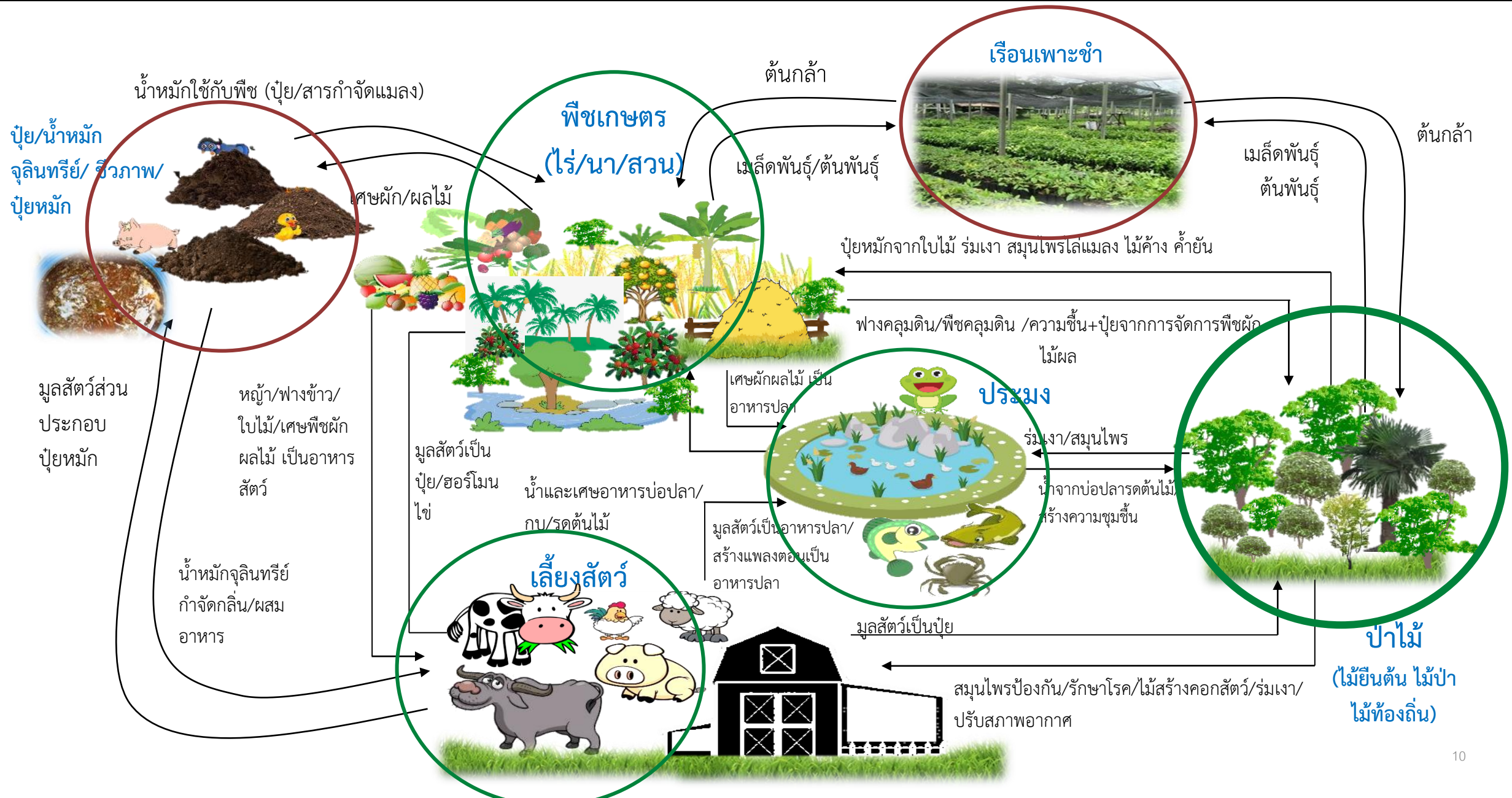
ปัจจัยด้าน
เศรษฐกิจ สังคมและทรัพยากร
ของครัวเรือน

3

รูปแบบวนเกษตร:
สัดส่วนของป่าไม้/ไม้ยืนต้นและกิจกรรมอื่นใกล้เคียง
กัน มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่

ตัวอย่าง การจัดการนิเวศเกษตรและเชื่อมโยงกิจกรรมในแปลงเกษตรตามแนวทางเกษตรกรรมยั่งยืน: วนเกษตร

ตัวอย่าง แบบจำลองรูปแบบพื้นฐานของระบบวนเกษตร

1 สัตว์บก + ป่าไม้

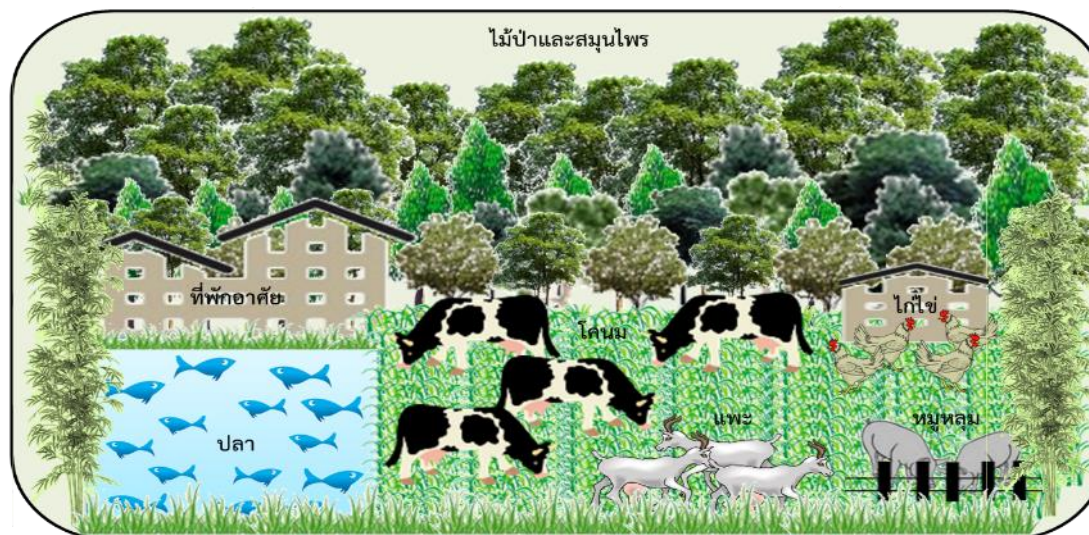
เลี้ยงสัตว์ในแปลงป่า-ไม้ยืนต้น

2 ประมง+ ป่าไม้

เลี้ยงสัตว์น้ำในแปลงป่า-ไม้ยืนต้น

3 สัตว์บก+ประมง+ ป่าไม้

เลี้ยงสัตว์บกและสัตว์น้ำในแปลงป่า-ไม้ยืนต้น

ตัวอย่าง แบบจำลองรูปแบบพื้นฐานของระบบวนเกษตร (ต่อ)

4

พืชเกษตร + ป่าไม้

ปลูกเป็นแนวขอบแปลง

ปลูกสลับแถว

ปลูกสลับเป็นแถว

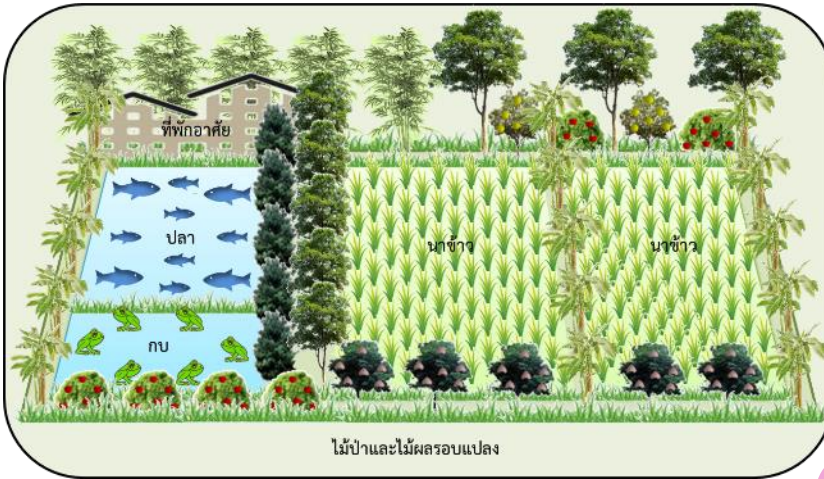

ปลูกผสมผสาน

ตัวอย่าง แบบจำลองรูปแบบพื้นฐานของระบบวนเกษตร (ต่อ)

5

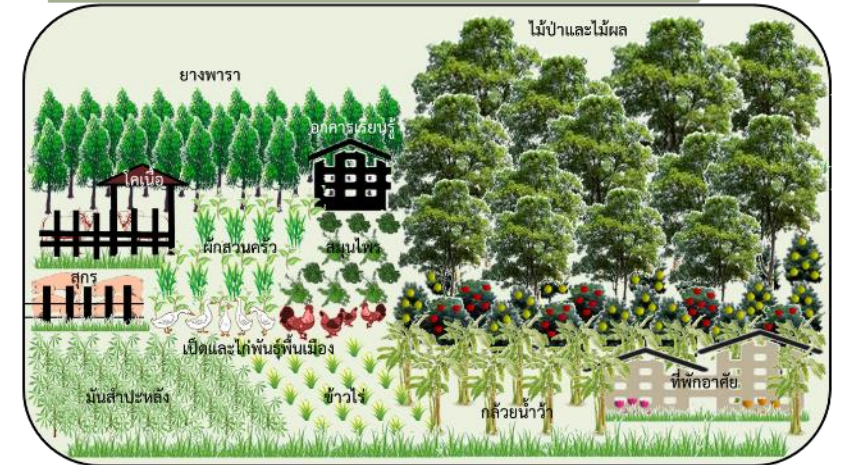
พืชเกษตร+ประมง+ ป่าไม้

ปลูกพืชผักไม้ผล ไม้ป่ารอบแปลง เลี้ยงปลาและกบ

6

พืชเกษตร+สัตว์บก+ ป่าไม้

ปลูกพืชผักไม้ผล ไม้ป่า เลี้ยงสัตว์ไก่ หมู วัว

7

พืชเกษตร+สัตว์บก+ประมง+ ป่าไม้

ปลูกพืชผักไม้ผล ไม้ป่า เลี้ยงสัตว์ไก่ วัว ปลาและกบ

02

สถานการณ์และนโยบายสำคัญต่อการกำหนดทิศทางการพัฒนาเกษตรกร

ส.ป.ก. กับการบรรลุเป้าหมาย SDGs

“Sustainable Development Goal (SDGs)” คือ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (United Nations: UN) เพื่อให้โลกดีขึ้นภายในปี 2030

“การไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง”

5 มิติของ SDGs

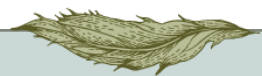
- **People** -มิติด้านสังคม: เป้าหมายที่ 1 ถึงเป้าหมายที่ 5
- **Prosperity**-มิติด้านเศรษฐกิจ: เป้าหมายที่ 7 ถึง เป้าหมายที่ 11
- **Planet** -มิติด้านสิ่งแวดล้อม: เป้าหมายที่ 6 เป้าหมายที่ 12 ถึง เป้าหมายที่ 15
- **Peace** -มิติด้านสันติภาพและสถาบัน: เป้าหมายที่ 16
- **Partnership**-มิติด้านหุ้นส่วนการพัฒนา: เป้าหมายที่ 17

ส.ป.ก. กับ การบรรลุเป้าหมาย SDGs

(เป้าหมายที่ 1, 2, 12, 13, 15)

- ☐ เป้าหมายที่ 1 : จัดความยากจนทุกรูปแบบในทุกพื้นที่
- ☐ เป้าหมายที่ 2 : ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหาร และยกระดับโภชนาการและส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน
- ☐ เป้าหมายที่ 3 : สร้างหลักประกันว่าคนมีชีวิตที่มีสุขภาพดีและส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีสำหรับทุกคนในทุกวัย
- ☐ เป้าหมายที่ 4 : สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- ☐ เป้าหมายที่ 5 : บรรลุความเท่าเทียมระหว่างเพศ และเสริมอำนาจให้แก่สตรีและเด็กหญิง
- ☐ เป้าหมายที่ 6 : สร้างหลักประกันว่าจะมีการจัดให้มีน้ำและสุขอนามัยสำหรับทุกคนและมีการบริหารจัดการที่ยั่งยืน
- ☐ เป้าหมายที่ 7 : สร้างหลักประกันให้ทุกคนสามารถเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ที่ยั่งยืนในราคาที่ย่อมเยา
- ☐ เป้าหมายที่ 8 : ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่มีผลิตภาพ และการมีงานที่เหมาะสมสำหรับทุกคน
- ☐ เป้าหมายที่ 9 : สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความทนทาน ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม

- ☐ เป้าหมายที่ 10 : ลดความไม่เสมอภาคภายในประเทศและระหว่างประเทศ
- ☐ เป้าหมายที่ 11 : ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความครอบคลุม ปลอดภัย มีภูมิต้านทานและยั่งยืน
- ☐ เป้าหมายที่ 12 : สร้างหลักประกันให้มีรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน
- ☐ เป้าหมายที่ 13 : ปฏิบัติการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น
- ☐ เป้าหมายที่ 14 : อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเล และทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
- ☐ เป้าหมายที่ 15 : ปกป้อง ปันฟู และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน ต่อสู้การกลายสภาพเป็นทะเลทราย หยุดการเสื่อมโทรมของที่ดิน และฟื้นสภาพดิน และหยุดยั้งการสูญเสียดังกล่าวหลายทางชีวภาพ
- ☐ เป้าหมายที่ 16 : ส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้ทุกคนเข้าถึงความยุติธรรม และสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ รับผิดชอบ และครอบคลุมในทุกระดับ
- ☐ เป้าหมายที่ 17 : เสริมความเข้มแข็งให้แก่กลไกการดำเนินงานและฟื้นฟูหุ้นส่วนความร่วมมือระดับโลกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สรุปสถานการณ์ ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

- ประชากรโลกจะมีผู้สูงอายุมากขึ้น แรงงานเกษตรมีแนวโน้มสูงอายุเพิ่มขึ้น ประกอบกับประชากรวัยทำงานที่เข้าสู่ภาคเกษตรจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง เกิดการแย่งชิงแรงงานด้านทุนด้านแรงงานเพิ่มขึ้น
- ทิศทางการผลิต ต้องเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมากขึ้น และพึ่งพาเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสม

- เชื้อเพลิงฟอสซิลมีจำกัด ราคาผันผวน ส่งผลให้ราคาสินค้าเพิ่มขึ้น ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น
- แนวโน้มนำพืชอาหารไปเป็นพลังงานทดแทน และการใช้พลังงานทดแทนจากพลังงานที่หมุนเวียนมาใช้ใหม่ มากขึ้น เช่น แสงอาทิตย์ ลม พลังงานชีวมวล ฯลฯ

- ความหลากหลายทางชีวภาพในแปลงเกษตรลดลง เนื่องจากปลูกพืช เลี้ยงสัตว์เชิงเดี่ยวมากขึ้น สารเคมี มลพิษ ทำให้จุลินทรีย์ และสัตว์ในธรรมชาติลดลง อาหารธรรมชาติลดลง
- ทิศทางต้องมุ่งสู่การเกษตรแบบยั่งยืน เพิ่มความหลากหลาย เพิ่มไม้ยืนต้น / พืชท้องถิ่น / สมุนไพร เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตแต่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

- อากาศแปรปรวน เกิดภัยแล้ง น้ำท่วม พายุ ผลผลิตไม่แน่นอน โรค-แมลงระบาดในพืชและสัตว์ ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพและความมั่นคงด้านอาหาร
- ทิศทางการผลิตภาคเกษตรมุ่งสู่การมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เกษตรแม่นยำและเทคโนโลยีสีเขียว และความยั่งยืน

- โลกร้อนการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ทำให้ผลิตอาหารได้น้อยลง พื้นที่เกษตรเปลี่ยนเป็นกิจการอื่น / ถูกทิ้งร้าง อาหารมีแนวโน้มแพงขึ้น เกิดปัญหาภาวะขาดโภชนาการจากอาหารที่ขาดความหลากหลาย
- ทิศทางการผลิตมุ่งสู่การคำนึงถึงระบบอาหาร (Food system) ตั้งแต่ต้นทางถึงผู้บริโภค ที่มีความหลากหลาย มีคุณภาพ มีความปลอดภัย มีความยุติธรรม และสร้างโอกาสการเข้าถึงอาหารอย่างทั่วถึง

- ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านดิจิทัล ด้านปัญญาประดิษฐ์ ด้าน IoT ด้านชีวภาพ ด้านการสื่อสาร และอื่น ๆ เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว
- รูปแบบการดำเนินชีวิต และความสัมพันธ์ของคนเปลี่ยนแปลงไป เกิดสังคมออนไลน์ ตลาดออนไลน์
- การทำงาน ทำธุรกิจ รวมถึงการเกษตร ปรับตัวขับเคลื่อนและแข่งขัน ด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อเพิ่มผลผลิต เพิ่มคุณภาพ เพิ่มมูลค่าสินค้า การขนส่ง การตลาด ฯลฯ

- การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่รวดเร็วและมุ่งสู่เศรษฐกิจสีเขียว
- การเปลี่ยนแปลงของตลาด และผู้บริโภคที่ต้องการคุณภาพ ความปลอดภัย/ความพิเศษ/รักษาสิ่งแวดล้อม
- การเปิดเสรี/การกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีมากขึ้น
- เกิดการเคลื่อนย้ายเสรีของคน เงินทุน ข่าวนสาร เทคโนโลยี สินค้าและบริการ
- การขยายตัวของชุมชน และความเป็นเมือง เกิดขึ้นต่อเนื่อง

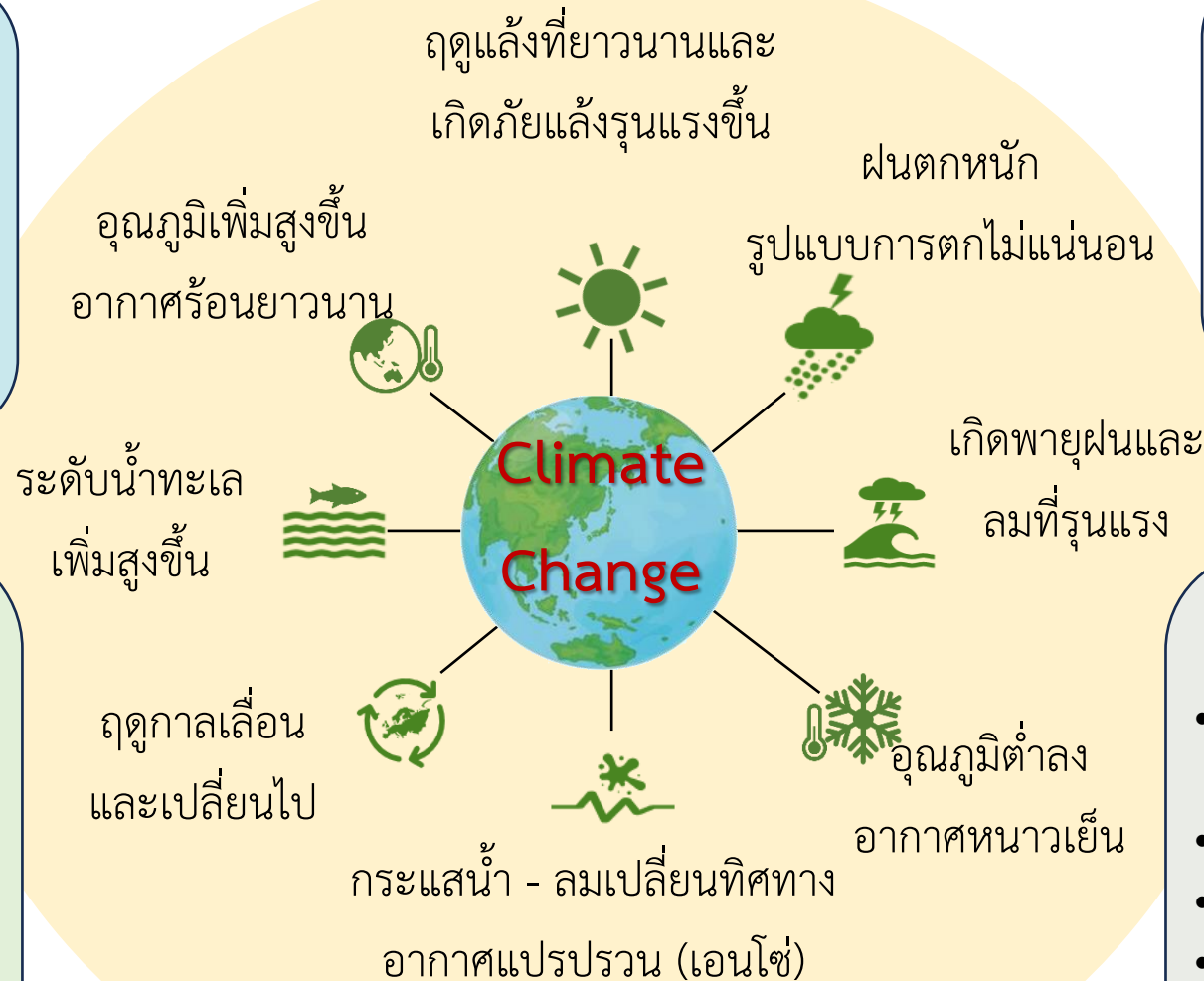
สรุปลักษณะการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ทรัพยากรน้ำ

- น้ำท่วม น้ำแล้ง
- น้ำมีการปนเปื้อน
- น้ำทะเลรุกชายฝั่ง
- น้ำจืดลดลง/ปริมาณน้ำที่ใช้ได้ลดลง

พืช สัตว์ - การเกษตร

- พืช - สัตว์เดือโตช้า ถูกทำลายเสียหาย
- พืช - สัตว์บางชนิดเสี่ยงสูญพันธุ์
- ความหลากหลายทางชีวภาพลดลง
- โรคและศัตรูชนิดใหม่ระบาดเพิ่มขึ้น
- พื้นที่ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ลดลง
- เกิดไฟป่ารุนแรง
- ฤดูกาลผลิตเปลี่ยนกระทบแบบแผนการผลิต
- พื้นที่ป่าชายเลนถูกคุกคาม

ทรัพยากรดินและที่ดิน

- ดินแข็ง / ดินแห้ง / ดินเค็ม / ดินถล่ม
- การชะล้างพังทลายของดินเพิ่มขึ้น
- ดินเสื่อมขาดความอุดมสมบูรณ์
- พื้นที่ชายฝั่งถูกกัดเซาะ/ท่วม สูญเสียผืนดิน

เกษตรกร

- ผลผลิตเสียหายและลดลง/รายได้ลดลง/หนี้สินเพิ่มขึ้น
- ขาดความมั่นคงด้านอาหาร
- ฤดูกาลเปลี่ยนความเสี่ยงเพิ่มขึ้น
- เกิดโรคระบาดใหม่เพิ่มขึ้น
- พื้นที่อยู่อาศัยและใช้ประโยชน์ได้ชายฝั่งลดลง
- ความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินจากภัยพิบัติ

การขับเคลื่อนแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ประเด็น 3. การเกษตร

จ.1

หน่วยงานเจ้าภาพ
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เป้าหมาย: ผลิตรวมมูลค่ารวมในประเทศในสาขาเกษตรเพิ่มขึ้น

ผลิตภาพการผลิตของเกษตรเพิ่มขึ้น

จ.2

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

แผนย่อย

เกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น

เกษตรปลอดภัย

เกษตรชีวภาพ

เกษตรแปรรูป

เกษตรอัจฉริยะ

การพัฒนาระบบนิเวศ
การเกษตร

จ.3 เป้าหมายของแผนย่อย

สินค้าเกษตรอัตลักษณ์
พื้นถิ่นมีมูลค่าเพิ่มขึ้น

สินค้าเกษตรปลอดภัยมี
มูลค่าเพิ่มขึ้น

สินค้าเกษตรชีวภาพมี
มูลค่าเพิ่มขึ้น

สินค้าเกษตรแปรรูปและ
ผลิตรวมมีมูลค่าเพิ่มขึ้น

สินค้าที่ได้จากเทคโนโลยี
สมัยใหม่/อัจฉริยะเพิ่มขึ้น

ประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร
ต่อหน่วยมีการปรับตัวเพิ่มขึ้น

แนวทางการพัฒนา

- ส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์เกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น
- ยกระดับความสามารถของเกษตรกรและชุมชนในการพัฒนาสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น
- สร้างอัตลักษณ์หรือเรื่องราวเกี่ยวกับแหล่งกำเนิดสินค้า

- บริหารจัดการฐานทรัพยากรทางการเกษตรและระบบการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
- พัฒนาระบบคุณภาพมาตรฐานความปลอดภัย ระบบตรวจรับรองคุณภาพ และการตรวจสอบย้อนกลับ
- ผลิตสินค้าเกษตรและอาหารที่มีคุณภาพมาตรฐาน
- สนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์

- การใช้ประโยชน์จากการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพ
- สนับสนุนการผลิต การแปรรูป และการพัฒนาสินค้าเกษตร และการพัฒนาสินค้าเกษตรแปรรูปในตลาดอุตสาหกรรม
- ส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพร และแปรรูปในตลาดอุตสาหกรรม
- ส่งเสริมการทำตลาดผลิตภัณฑ์เกษตรชีวภาพ

- ส่งเสริมการใช้วัตถุดิบทางการเกษตรในอุตสาหกรรมแปรรูป
- ส่งเสริมการแปรรูปโดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม
- สนับสนุนการนำเทคโนโลยี นวัตกรรมสมัยใหม่มาใช้ในกระบวนการผลิตหลังการเก็บเกี่ยว
- ส่งเสริมการสร้างตราสินค้า

- การพัฒนาพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม การเกษตรแห่งอนาคต
- พัฒนาศักยภาพเกษตรกรในการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี และนวัตกรรมทางการเกษตร
- ส่งเสริมการทำระบบฟาร์มอัจฉริยะ

- เพิ่มประสิทธิภาพและการจัดการฐานทรัพยากรทางการเกษตร
- สร้างความมั่นคงอาหาร
- พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ
- การรวมกลุ่มเกษตรกร
- วิจัยพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม
- พัฒนาคุณภาพมาตรฐานสินค้าและผลิตภัณฑ์
- ส่งเสริมการตลาดสินค้าเกษตร
- พัฒนาระบบโลจิสติกส์การเกษตร

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570)

หมวดหมู่ที่ 1 ไทยเป็นประเทศชั้นนำด้านสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปมูลค่าสูง

กลยุทธ์ที่ 3 การขยายผลรูปแบบเกษตรยั่งยืนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและมีมูลค่าเพิ่มสูงจากแบบอย่างความสำเร็จในประเทศ เช่น เกษตรตามโมเดลเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว เกษตรปลอดภัย วนเกษตร เกษตรอินทรีย์ ท่องเที่ยวเกษตร ประมงพื้นบ้าน ฯลฯ

- กลยุทธ์ย่อยที่ 3.1 ส่งเสริมการทำเกษตรยั่งยืนที่ตระหนักถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ที่อาศัยธรรมชาติเป็นพื้นฐาน ผ่านการดำเนินการปกป้อง จัดการอย่างยั่งยืน และฟื้นฟูธรรมชาติหรือระบบนิเวศ ที่เปลี่ยนไป เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของมนุษย์ และเป็นประโยชน์ต่อความหลากหลายทางชีวภาพ อาทิ การปลูกป่า เศรษฐกิจ การทำวนเกษตร การลดการเผาตอซัง การทำประมงถูกกฎหมาย การปฏิบัติต่อแรงงานที่ถูกต้อง
- กลยุทธ์ย่อยที่ 3.2 สนับสนุนปัจจัยการผลิตที่จำเป็น เพื่อให้เกิดการขยายผลรูปแบบเกษตรกรรมเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและมีมูลค่าเพิ่มสูง อาทิ สารชีวภัณฑ์ ปุ๋ยชีวภาพ พร้อมทั้งให้มีการจัดเก็บข้อมูลปริมาณ การผลิตและการใช้สารชีวภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง
- กลยุทธ์ย่อยที่ 3.3 จัดให้มีการบริหาร อนุรักษ์ เพาะพันธุ์ เพาะเลี้ยง พันธุ์พืชเฉพาะถิ่น สัตว์น้ำและปศุสัตว์ เพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิตทางการเกษตรตามธรรมชาติ
- กลยุทธ์ย่อยที่ 3.4 ขยายผลแบบอย่างความสำเร็จในการบริหารจัดการเพื่อผลิตสินค้าเกษตร ให้สอดคล้องกับทรัพยากรของชุมชนที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพ

โมเดลเศรษฐกิจ BCG สาขาเกษตร

Bioeconomy เศรษฐกิจชีวภาพ

ตอบโจทย์เรื่องพันธุกรรม
ลดอันตรายต่อสุขภาพ เรื่องสารเคมี
ยาตกค้าง การบริหารจัดการการผลิต
เพื่อสุขภาพ การแปรรูปเพิ่มมูลค่า
สินค้าเกษตรและอาหาร ฯลฯ

Circular economy เศรษฐกิจหมุนเวียน

ใช้ปัจจัยการผลิตและทรัพยากรให้เต็ม
ประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุด
มีขยะที่ต้องทิ้งน้อยที่สุด ลดการสูญเสีย
ในการผลิต ลดความเสี่ยงต่างๆ
ยืดอายุและรักษาภาวะแวดล้อม
ตามธรรมชาติ

Green economy เศรษฐกิจสีเขียว

เกิดความยั่งยืนของทรัพยากร ที่สอดคล้องกับสังคม วัฒนธรรม
ความเหลื่อมล้ำ ความเท่าเทียม เกิดวัฒนธรรมของการพัฒนาที่ยั่งยืน

หลักการทำงาน
นโยบายพิทักษ์รักษาไว้
ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์

นโยบายสำคัญ MOAC

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ขับเคลื่อนนโยบายรัฐบาล
ด้านการเกษตร
สานต่อนโยบายเดิม 9 นโยบาย

ศ.ดร.นฤมล ภิญโญสินวัฒน์

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เน้นการสร้างวิธี
การทำงาน
สู่การปฏิบัติ

เร่งรัดจัดที่ดิน
ทำกินให้กับเกษตรกร

บริหาร
จัดการน้ำ

ยกระดับสินค้า
เกษตรและบริการ
มูลค่าสูง

ยกระดับศักยภาพ
ของเกษตรกร/
สถาบันเกษตรกร

จัดการทรัพยากร
ทางการเกษตร

รับมือกับภัย
ธรรมชาติ

ทำสงครามสินค้า
เกษตรเถื่อน

เป้าหมายสูงสุดของรัฐบาล

- เกษตรกรต้องอยู่ดี
- สินค้าเกษตรมูลค่าสูง
- ทรัพยากรเกษตรยั่งยืน

อำนวยความสะดวก
ด้านการเกษตร

นโยบายสำคัญกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

“นโยบายทั้ง 9 ด้าน ของกระทรวงเกษตรฯ มุ่งให้เกิดการขับเคลื่อนการ
พัฒนาภาคเกษตรไทยอย่างต่อเนื่อง และช่วยเหลือ แก้ไขปัญหา ยกระดับ
คุณภาพชีวิตพี่น้องเกษตรกรไทยให้อยู่ดีกินดี สินค้าเกษตรมีมูลค่าสูง และ
ทรัพยากรเกษตรยั่งยืน ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือ
ของครอบครัวกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รวมถึงความร่วมมือในการทำงาน
แบบบูรณาการกับหน่วยงานทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา
ตลอดจนภาคีต่าง ๆ และที่สำคัญ คือความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจจากพี่น้อง
เกษตรกรไทย และคนในภาคการเกษตรทุก ๆ ฝ่ายไปพร้อมกัน”

(ศ.ดร.นฤมล ภิญโญสินวัฒน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์)

นโยบายขับเคลื่อนงานกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนงานพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนในเขตปฏิรูปที่ดิน

1. เร่งรัดการจัดที่ดินทำกินให้กับเกษตรกร ขยายผลการยกระดับเอกสาร

สิทธิให้เป็นโฉนดเพื่อการเกษตร รวมถึงพัฒนาช่องทางการเข้าถึงแหล่งทุน พร้อมยกระดับโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตรให้เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน และสามารถแปลงสินทรัพย์ในที่ดินให้เป็นแหล่งเงินทุนเพื่อสร้างรายได้และความยั่งยืนให้กับเกษตรกร

2. บริหารจัดการน้ำ ให้เกิดประสิทธิภาพเพื่อการเกษตร รวมถึงบริหารจัดการทั้งน้ำท่วม น้ำแล้ง และการเติมน้ำในเขื่อน

3. ยกระดับสินค้าเกษตรและบริการมูลค่าสูง ด้วยการต่อยอดโครงการ 1 ท้องถิ่น 1 สินค้าเกษตรมูลค่าสูง สร้าง Brand หรือ Story ของจังหวัด/อำเภอ โดยเน้นการผลิตสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพ รวมถึงส่งเสริมการสร้างอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร

4. ยกระดับศักยภาพของเกษตรกร/สถาบันเกษตรกรให้เข้มแข็ง ได้แก่ 1)

ส่งเสริมการทำธุรกิจสหกรณ์การเกษตรให้สามารถเข้าถึงแหล่งทุน และนำแหล่งทุนมาต่อยอดธุรกิจ และ 2) ส่งเสริมเกษตรกร/สถาบันเกษตรกรเป็นผู้ให้บริการทางการเกษตรครบวงจร

5. จัดการทรัพยากรทางการเกษตร ได้แก่

1) ทำการเกษตรที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมด้วย BCG โดยการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อรองรับนโยบาย/มาตรการการค้าด้านสิ่งแวดล้อมโลก เช่น EUDR, CBAM และ Carbon Credit โดยทำการเกษตรที่ลดภาระต่อสิ่งแวดล้อม เกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การใส่ปุ๋ยที่เหมาะสม การลดการเผาซึ่งข้าว/ตอซัง การกำจัดแมลงศัตรูพืชที่ถูกต้อง การลดปริมาณปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลง และส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย การเกษตรที่ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก รวมทั้งการแก้ปัญหา PM 2.5 การนำเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรไปใช้ในการผลิตพลังงาน

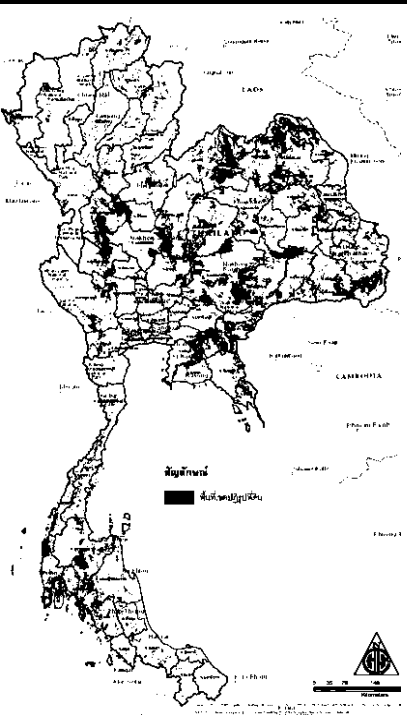
2) ส่งเสริมฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน โดยปรับเปลี่ยนพื้นที่ให้เหมาะสมกับการผลิต (Agri-Map) รวมถึงฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน

ภารกิจและทิศทางการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนในเขตปฏิกิริยาที่ดิน

ความหมายและเจตนารมณ์การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมกับมิติการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร

การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ในมาตรา 4 ของ
พ.ร.บ. การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมฯ หมายถึง

การปรับปรุงเกี่ยวกับสิทธิ และการถือครองในที่ดินเพื่อเกษตรกรรม
รวมตลอดถึงการจัดที่อยู่อาศัยในที่ดินเพื่อเกษตรกรรมนั้น โดยรัฐนำที่ดินของรัฐ
หรือที่ดินที่รัฐจัดซื้อหรือเวนคืนจากเจ้าของที่ดิน ซึ่งมีได้ทำประโยชน์ในที่ดินนั้น
ด้วยตนเองหรือมีที่ดินเกินสิทธิตามพระราชบัญญัตินี้ เพื่อจัดให้แก่เกษตรกรผู้ไม่มี
ที่ดินทำกินของตนเองหรือเกษตรกรที่มีที่ดินเล็กน้อยไม่เพียงพอแก่การครองชีพ
และสถาบันเกษตรกร เข้าซื้อ เช่า หรือ ทำประโยชน์ โดยรัฐให้ความช่วยเหลือใน
การพัฒนาอาชีพเกษตรกร การปรับปรุงทรัพยากรและปัจจัยการผลิต
ตลอดจนการผลิตและการจำหน่ายให้เกิดผลดียิ่งขึ้น

เจตนารมณ์การปฏิรูปที่ดิน
(พ.ร.บ. การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518)

“เพื่อกระจายที่ดินของรัฐและเอกชนที่มีเกินความจำเป็นไปสู่เกษตรกรโดยตรง โดยรัฐจ่ายค่าชดเชยที่ดินให้แก่เจ้าของที่ดินอย่างเป็นธรรม และปรับปรุงสภาพที่ดิน ทำกินให้ดีขึ้น พร้อมทั้งมีหน้าที่ติดตาม **การประกอบเกษตรกรรมอย่างใกล้ชิดและให้การส่งเสริมสนับสนุนด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ ด้านวิชาการและการจัดการและลดความเลื่อมล้ำในฐานะของบุคคลในทางเศรษฐกิจและสังคม** ทั้งนี้ เกษตรกรนั้นต้องเป็นผู้ที่ไม่มีที่ดินทำกินหรือมีน้อยไม่เพียงพอแก่การประกอบอาชีพ”

สรุปขอบเขตการดำเนินงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (คปก.) และคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินจังหวัด (คปจ.)

เกษตรกรประมาณ 3 ล้านครัวเรือน

จัดที่ดินและติดตามตรวจสอบการใช้ประโยชน์

- หนังสืออนุญาตฯ ส.ป.ก.4-01 สัญญาเช่า สัญญาเช่าซื้อ โฉนดเพื่อการเกษตร
- การติดตามตรวจสอบการทำให้ประโยชน์

ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพเกษตรกร

- พัฒนาผู้นำ สร้างต้นแบบ กลุ่ม สหกรณ์ และเครือข่าย
- ส่งเสริมรูปแบบการผลิตที่ยั่งยืน เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
- สนับสนุนปัจจัยการผลิตและสินเชื่อเพื่อการผลิตการเกษตรและการแปรรูป
- สนับสนุนความรู้ นวัตกรรม เทคโนโลยีการผลิต การจัดการ
- ยกระดับมาตรฐานสินค้า การแปรรูป และการตลาด
- พัฒนาผู้ประกอบการเกษตรและธุรกิจชุมชน
- เพิ่มโอกาสและช่องทางการเข้าถึงแหล่งทุนและสร้างรายได้

พัฒนาด้านกายภาพและโครงสร้างพื้นฐาน

- แหล่งน้ำ ระบบกระจายน้ำ
- ปรับปรุงดิน ปรับพื้นที่ สร้างและปรับปรุงถนน
- ประสานการพัฒนาที่อยู่อาศัย และสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน
- สนับสนุนอาคาร เครื่องมือ อุปกรณ์
- พัฒนาและขยายผลการใช้เทคโนโลยีการเกษตร

ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ส่งเสริมการสร้างพื้นที่สีเขียวด้วยระบบเกษตรกรรมยั่งยืน การปลูกไม้ยืนต้น การสร้างป่ารอบครัว
- ส่งเสริมการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชและสัตว์ท้องถิ่นด้วยธนาคารอาหารชุมชน ธนาคารพันธุกรรมพืช
- สนับสนุนการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชุมชน การอนุรักษ์ดินและน้ำ
- สนับสนุน ส่งเสริมการลดเผาเศษวัสดุทางการเกษตร และการลดการใช้สารเคมี

พื้นที่ดำเนินการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม: เป้าหมายการพัฒนา

เขตปฏิรูปที่ดิน คิดเป็นร้อยละ 26.7
ของที่ดินเกษตรทั่วประเทศ

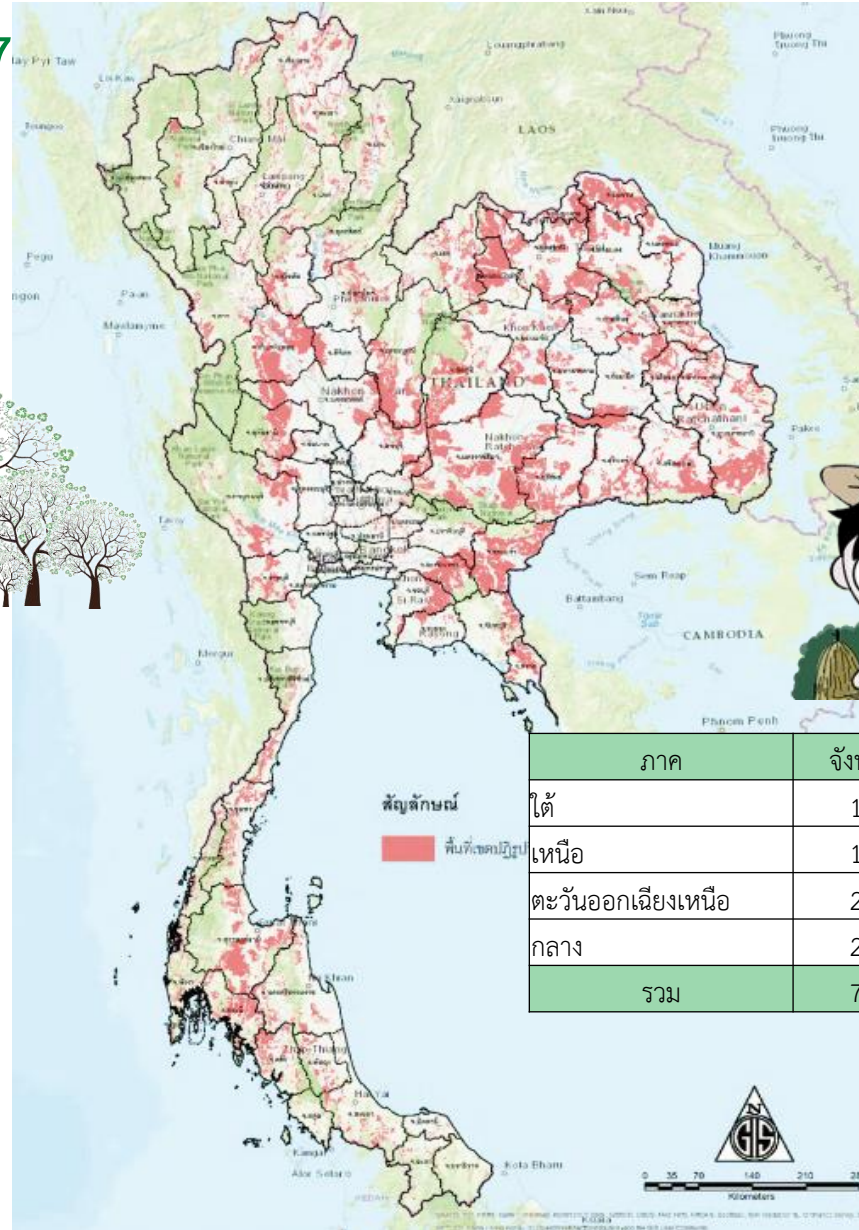
พื้นที่ดำเนิน

ประมาณ 40 ล้านไร่

จัดที่ดินแล้วกว่า 36.6 ล้านไร่

เกษตรกรประมาณ 3.02 ล้านราย

ประมาณ 3,685 ตำบล

ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินประมาณ
ร้อยละ 95 อยู่นอกเขตชลประทาน

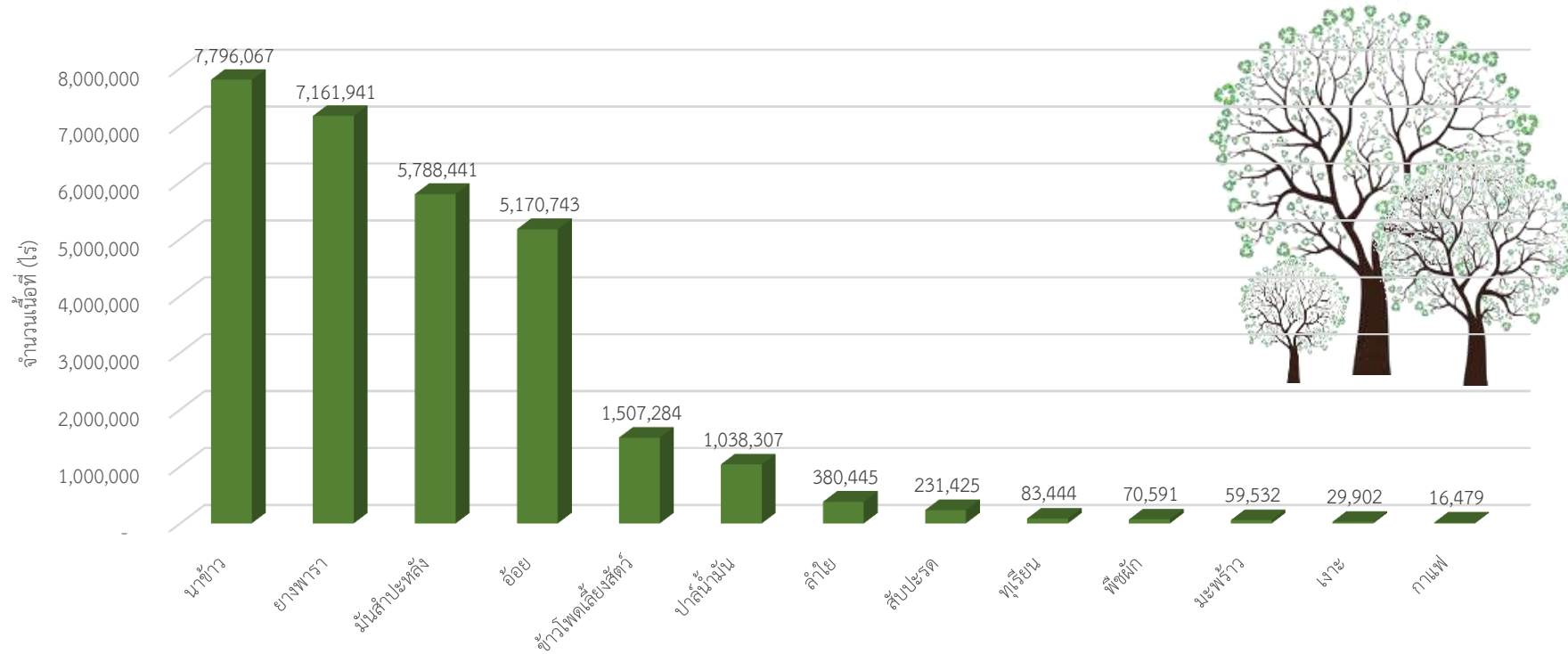

ภาค	จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	ราย	แปลง	ไร่
ใต้	14	122	501	273,082	379,198	3,865,697
เหนือ	17	180	961	727,248	960,412	8,371,116
ตะวันออกเฉียงเหนือ	20	298	1,676	1,668,341	2,089,901	18,604,335
กลาง	21	127	547	349,842	447,035	5,770,479
รวม	72	727	3,685	3,018,513	3,876,546	36,611,627

การใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน

การใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน จำแนกรายพืช (แสดงเฉพาะพืชหลัก)

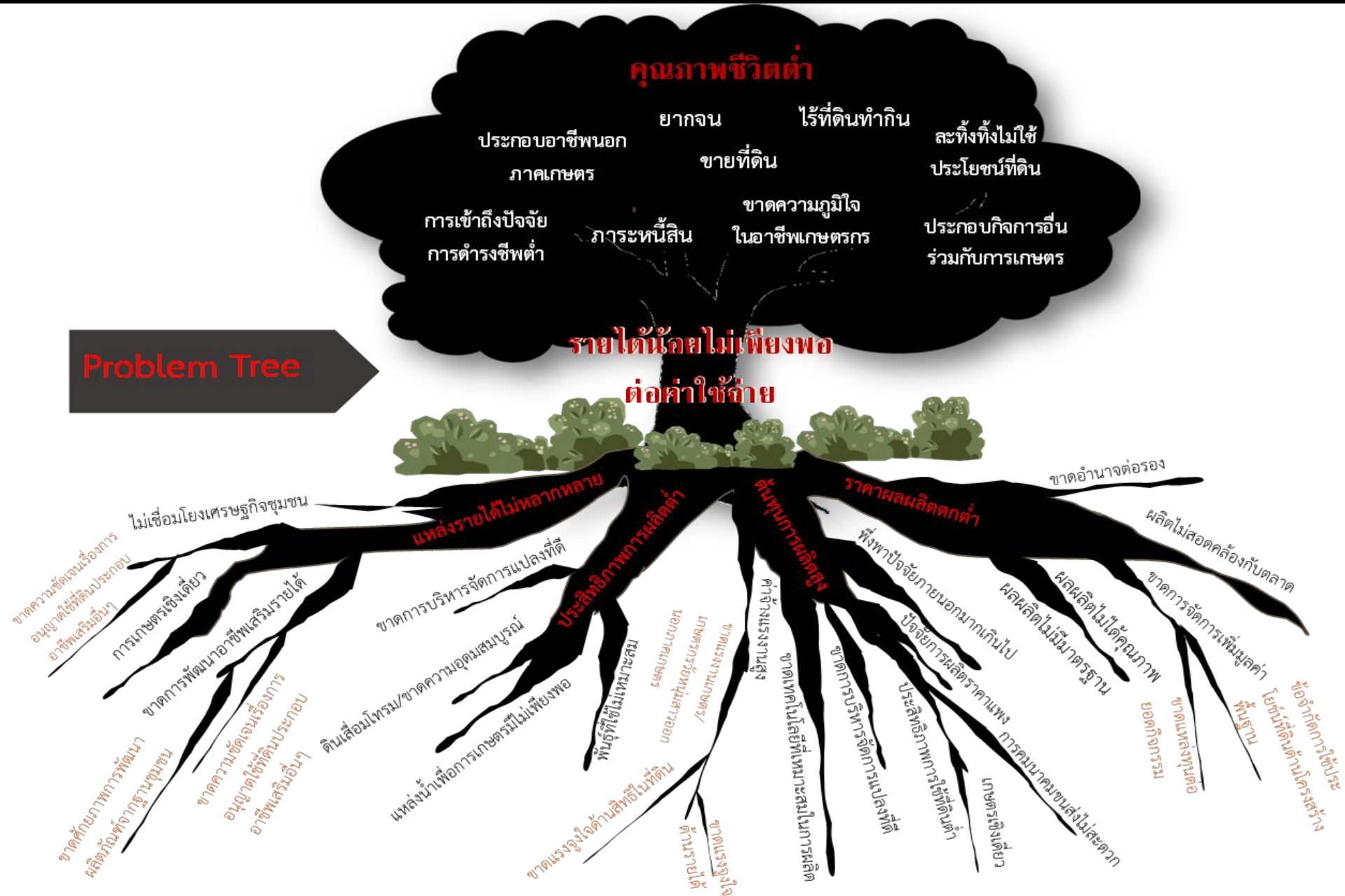

จำนวนครัวเรือนเกษตรกรแยกตามการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ชนิดพืช	จำนวนราย
นาข้าว	900,586.00
ยางพารา	778,617.00
มันสำปะหลัง	642,949.00
อ้อย	504,215.00
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	210,637.00
ปาล์มน้ำมัน	162,266.00
ลำไย	89,956.00
สับปะรด	32,000.00
ทุเรียน	18,144.00
พืชผัก	18,915.00
มะพร้าว	9,041.00
เงาะ	7,660.00
กาแฟ	3,896.00
มังคุด	2,431.00

สรุปสภาพปัญหาของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน

สรุปสภาพปัญหาที่สำคัญ และทิศทางการพัฒนาการเกษตรเขตปฏิรูปที่ดิน

เศรษฐกิจพอเพียง - BCG Model

การเกษตรที่มีระบบการผลิต
เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
(ตอบโจทย์เศรษฐกิจ สังคม
สิ่งแวดล้อม)

1. ระบบเกษตรที่เน้นความหลากหลาย:
เช่น เกษตรผสมผสานทฤษฎีใหม่ วนเกษตร
ไร่นาสวนผสม ฯลฯ ตามหลักการเกษตรที่ดี
และยั่งยืน (มาตรฐาน GAP หรือ มาตรฐาน
เกษตรอินทรีย์)

2. ระบบการผลิตไม่เน้นความหลากหลาย:
เช่น เชิงเดี่ยว/หมุนเวียน/แซม /โรงเรือน
 ฯลฯ ตามหลักการเกษตรที่ดีและยั่งยืน
(มาตรฐาน GAP หรือ มาตรฐานเกษตร
อินทรีย์)

การเกษตรที่ใช้ความรู้ เทคโนโลยี
และนวัตกรรม (เกษตรดิจิทัล ตลอด
Supply Chain)

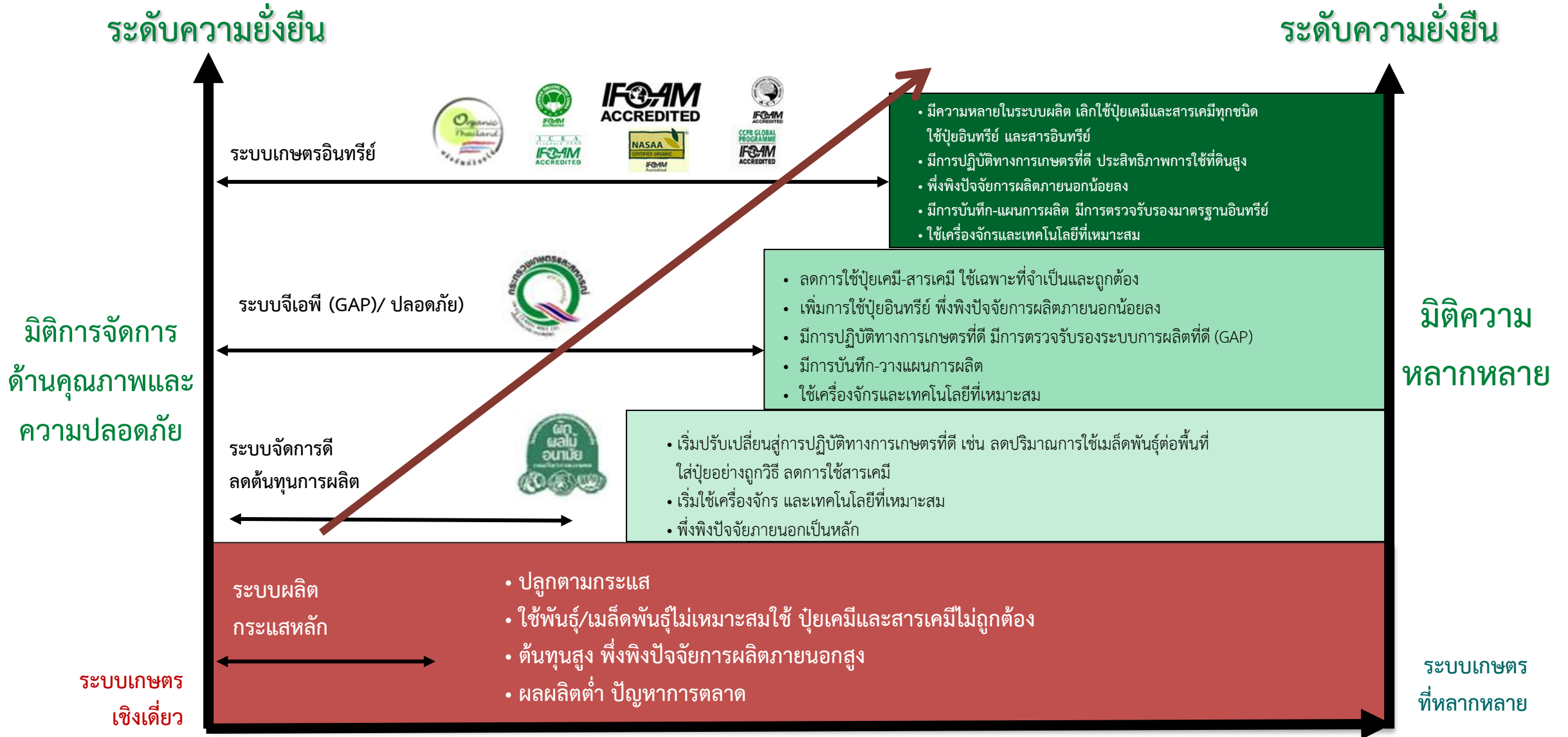
- วางแผนและการตัดสินใจผลิตที่แม่นยำ
- ปรับปรุงดิน น้ำ พันธุ์ ปัจจัยการผลิตอื่น ๆ
เครื่องมือ อุปกรณ์
- เพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพการผลิต
- เพิ่มประสิทธิภาพการเก็บเกี่ยวและจัดการ
ผลผลิต
- เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการหลังการเก็บ
เกี่ยวและแปรรูป
- แปรรูป บรรจุภัณฑ์ การเพิ่มมูลค่าสินค้า
- จัดการขนส่งและตลาด
- วางระบบข้อมูลและการตรวจสอบย้อนกลับ

การมีส่วนร่วม - เครือข่าย

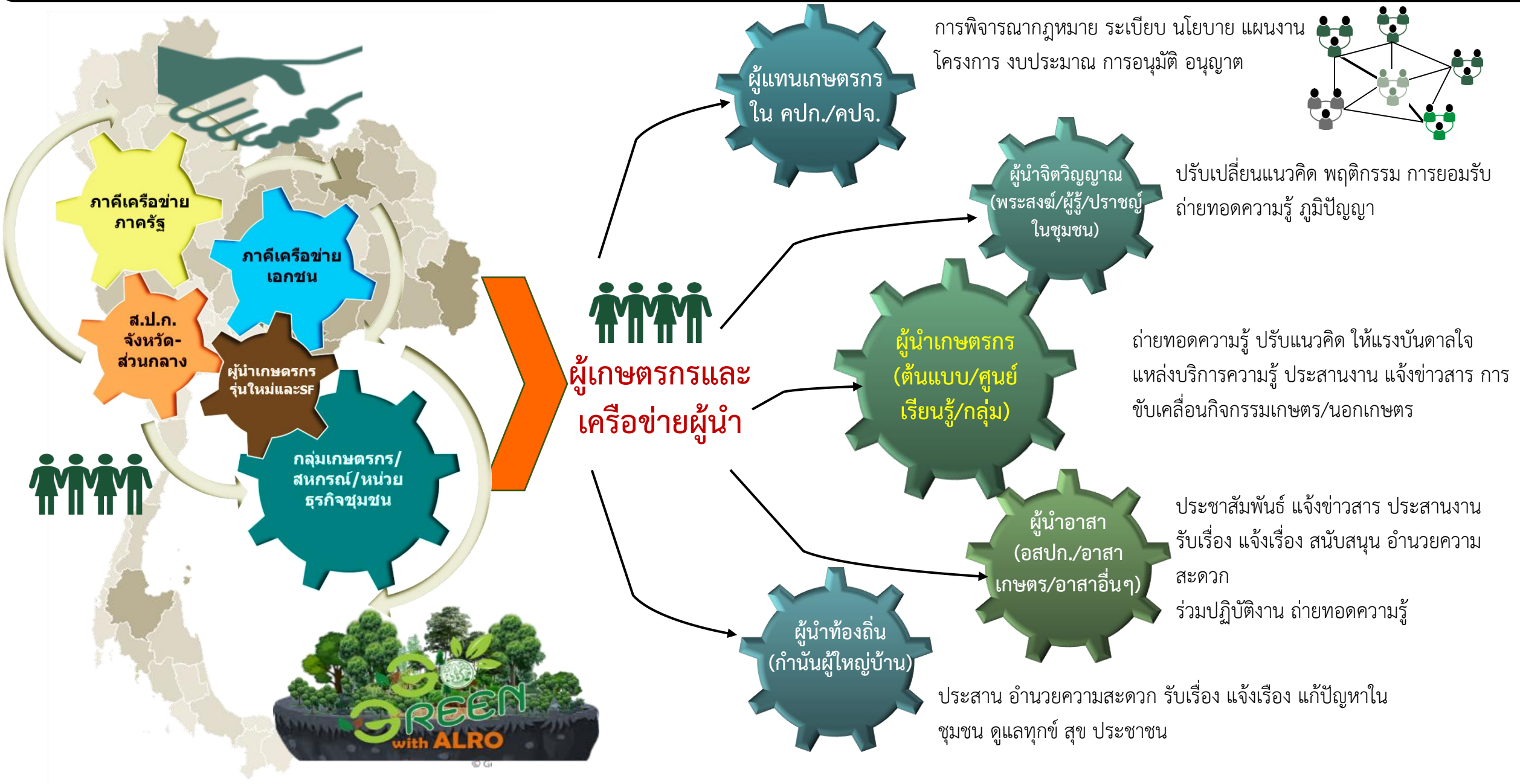
สรุปประเด็นการพัฒนาภายใต้แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน
ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570)

ทิศทางการพัฒนารูปแบบการผลิตสู่การเกษตรที่มีความมั่นคงและยั่งยืน

กลไกขับเคลื่อนการดำเนินงานปฎิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

แนวทางและกลไกการดำเนินงานและพัฒนากษตรกรและสถาบันเกษตรกร ปี 2568

แนวทางการส่งเสริมและพัฒนา

ต้นน้ำ

กลางน้ำ

ปลายน้ำ

แนวทางการพัฒนากษตรกรตามแผน 5 ปี

- ส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และพัฒนาการเกษตรตลอดห่วงโซ่คุณค่า ด้วย BCG Model
- ส่งเสริมระบบเกษตรกรรมยั่งยืน และการอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและทรัพยากรชีวภาพ**
- พัฒนาศักยภาพผู้นำเกษตรกรและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร
- โครงการตามแนวพระราชดำริ และการสร้างอาชีพเสริมรายได้บนฐานทรัพยากร และบริบทชุมชน

เป้าหมายความสำเร็จของการพัฒนา

เกษตรกรมีต้นทุนลดลง ผลผลิตมีคุณภาพมาตรฐาน

เกษตรกรมีความมั่นคงด้านอาหารและทรัพยากร

เกษตรกรมีตลาดรับซื้อสินค้าในราคาที่ เป็นธรรม

เกษตรกรมีรายได้ที่มั่นคง มีระบบสวัสดิการชีวิต

เกษตรกรมีผู้นำ มีกลุ่มที่เข้มแข็งและมีเครือข่ายเพิ่มขึ้น

กลไกการทำงาน

- ส.ป.ก. จังหวัด
- ส.ป.ก. ส่วนกลาง

กลไกท้องถิ่นที่เข้มแข็ง:

- ผู้นำเกษตรกร ต้นแบบ
- เกษตรกรรุ่นใหม่
- กลุ่ม สถาบัน และเครือข่ายเกษตรกร

ภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน

- หน่วยงานรัฐ
- หน่วยงานเอกชน
- องค์กรพัฒนาเอกชน
- ภาคประชาชน

ความร่วมมือ ความรู้ แหล่งทุน เทคโนโลยี นวัตกรรม โครงสร้างพื้นฐาน การตลาด

ดำเนินการผ่าน โครงการ/กิจกรรม

ปี 2568 เกษตรกรเป้าหมายโครงการ 15,754 ราย
งบประมาณรวม 226,830,257 บาท

1. เงินงบประมาณ และเงินนอกงบประมาณ (งบกองทุนฯ)

- พัฒนากษตรกรยั่งยืน (36,000 ไร่ 7,300 ราย)**
- เฝ้าระวังการเผา (12,000 ไร่ 1,200 ราย)
- ส่งเสริมระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่ (35 แปลง 1,495 ราย)
- พัฒนาสินค้าเกษตรชีวภาพ (โรงอบฯ 51 แห่ง เกษตรกร 550 ราย)
- ยกระดับรายได้ฯ (คทช.) (600 ราย 15 สหกรณ์ 6 กลุ่ม 11 จังหวัด)
- Smart Farmer และต้นแบบเกษตรกรรุ่นใหม่ (800 ราย)
- พัฒนารัฐกิจชุมชน (101 แห่ง 2,000 ราย)
- ส่งเสริมศิลปหัตถกรรม (800 ราย)

2. เงินงบประมาณ

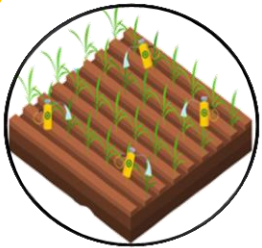
- พัฒนาผู้แทนเกษตรกร (800 ราย)

รูปแบบการสนับสนุนเกษตรกรผ่านโครงการ

- ข้อมูล จัดอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน จัดแปลงสาธิต /ต้นแบบ
- ปัจจัยการผลิต แหล่งทุนการเข้าถึงแหล่งทุน และเทคโนโลยี
- ระบบกระจายน้ำ อาคาร โรงเรือน วัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ
- การเข้าสู่อุตสาหกรรมรองรับมาตรฐาน GAP
- ประสานเชื่อมโยงตลาด เพิ่มช่องทางการตลาด

แนวคิดการส่งเสริมระบบเกษตรกรรมยั่งยืนในเขตปฏิรูปที่ดิน (ปี 2568)

เกษตรปลอดภัย/
ไม่หลากหลาย

เกษตรที่หลากหลาย เน้นการเกษตรที่มีการผสมผสานสองกิจกรรมขึ้นไปในพื้นที่เดียวกัน เพื่อให้ได้ประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

ทฤษฎีใหม่ : จัดการพื้นที่ น้ำ
สร้างความหลากหลาย เพื่อสร้าง
อาหาร รายได้ และพึ่งตนเองด้าน
พลังงานและปัจจัยการผลิต

มีผลผลิต มีสินค้า มีอาหาร
หลากหลาย

เศรษฐกิจ: รายได้ เพิ่มขึ้น
รายได้ต่อเนื่อง มีเงินออม มี
สินทรัพย์จากต้นไม้ ที่ดินมี
มูลค่าเพิ่มขึ้น

สังคม: ความมั่นคงด้านอาหาร
ทั้งปริมาณ คุณภาพและความ
ปลอดภัย เพิ่มโอกาสการพัฒนา
คุณภาพชีวิตดีขึ้น เพิ่มศักยภาพ
การพึ่งตนเอง และการปรับตัว

สิ่งแวดล้อม: สภาพดินสมบูรณ์ น้ำ
สะอาด อากาศดี ระบบนิเวศ
สมบูรณ์ขึ้น ความหลากหลายทาง
ชีวภาพมากขึ้น สภาพแวดล้อมดี

มีผลผลิต มีสินค้า มีอาหาร
ปลอดภัย มีคุณภาพ/มาตรฐาน

เกษตรเชิงเดี่ยว/ปลูก
เลี้ยงชนิดเดียว

เกษตรเคมี/พึ่งปัจจัย
ภายนอก

ระบบเกษตรที่หลากหลายและปลอดภัย

วณเกษตร : ผสมผสานพืชเกษตร
เลี้ยงสัตว์ และเน้นการปลูกไม้ยืนต้น
เพื่อให้ได้ประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจ
และสิ่งแวดล้อม

เกษตรอินทรีย์ : ไม่ใช้สารเคมี เน้น
ปรับปรุงดิน หมุนเวียนธาตุอาหาร เพิ่ม
ความหลากหลาย รักษาความสมบูรณ์และ
ความปลอดภัยของระบบนิเวศเกษตร
ผู้ผลิตและผู้บริโภค

การจัดการระบบการผลิตที่ดี เพื่อสร้างความ
ปลอดภัยต่อผู้ผลิต ระบบนิเวศในแปลง ผลผลิต
ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม

มิตีความปลอดภัย (Safety)

เกษตรหลากหลาย/
ยังไม่ปลอดภัย

ตัวอย่าง แนวปฏิบัติพื้นฐานเพื่อปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบเกษตรยั่งยืน: หลากหลาย/ปลอดภัย (เกษตรอินทรีย์)

เลือกชนิดพืชเหมาะสม/เพิ่มมูลค่า/เพิ่มคุณภาพ
และมาตรฐาน อย่างไร

วนเกษตร ทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสาน
ปลูกพืชร่วมพืชแซม พืชหมุนเวียน

วิเคราะห์ วางผังพื้นที่ วางแผนปลูกพืช/ขาย อย่างไร

สร้างความหลากหลายของพืช

เพิ่มการเลี้ยงสัตว์ในระบบ

เลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ หมู โค กระบือ ฯ /
มูลสัตว์เป็นปุ๋ยอินทรีย์ เกิดการหมุนเวียนธาตุอาหาร

เลือกชนิดสัตว์ และจัดการที่เหมาะสม อย่างไร

ควบคุม ป้องกันสารเคมี

การปลูกไม้ยืนต้น-ไม้พุ่ม กันลม/
แนวกันชน/ระวางการใช้สารเคมี

ควบคุม ป้องกันการปนเปื้อนสารเคมีอย่างไร

ใช้ประโยชน์จากซากพืช/ผล
พลอยได้/มูลสัตว์/ปุ๋ยอินทรีย์

หมุนเวียนธาตุอาหาร/ไม่เผา

จัดการเศษซากพืช มูลสัตว์
ผลพลอยได้ต่างๆ อย่างไร

การเรียนรู้สู่การปฏิบัติ:
ควรทำอย่างไร ควรรู้อะไร ?

ไม่ใช้สารเคมีจัดการแมลง
วัชพืช โรคพืช/สัตว์

ใช้สารอินทรีย์ /สารชีวภาพ /วิธีกล/
เทคโนโลยี

ควบคุม ป้องกันศัตรูพืช วัชพืช โรคพืช/
สัตว์ อย่างไร

อนุรักษ์ พื้นฟู ปรับปรุงบำรุงดิน

พืชตระกูลถั่ว/ ปุ๋ยอินทรีย์ /พืชคลุมดิน /การใช้วิธีกล

พื้นฟู จัดการดินให้อุดมสมบูรณ์ อย่างไร

แนวทางการพิจารณาเบื้องต้นในการการเลือกชนิดพืชปลูกในแปลงเกษตรกรรมยั่งยืน

3

ความต้องการใช้ประโยชน์จากพืช: อาหารคน อาหารสัตว์ สมุนไพร ไม้ใช้สอย เชื้อเพลิง
ปรับปรุงดิน กั้นลม ฯลฯ ปลูกไม้แน่นชาย / ปลูกเพื่อชาย (รายได้ ระยะสั้น-กลาง-ยาว) ฯลฯ

4

คุณสมบัติของพืชแต่ละชนิด:

ระบบราก อายุ ขนาดและทรงพุ่ม
ความเกื้อกูลกัน การแข่งขันกัน
ความเหมาะสมกับพื้นที่

5

การจัดการผลิต: วิธีการปลูก
ช่วงระยะเวลาการปลูก การดูแล
การเก็บเกี่ยว การใช้แรงงาน ฯลฯ

1

ความรู้ ความพร้อมของเกษตรกรใน
การผลิตและการจัดการพืชแต่ละชนิด

2

ความต้องการของตลาด ความ
เสี่ยงของพืชแต่ละชนิด

รูปแบบการส่งเสริมและสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกษตรกรเพื่อปรับเปลี่ยนสู่ระบบเกษตรกรรมยั่งยืน

เป้าหมาย

ระดับพึ่งตนเองขั้นพื้นฐาน

ระดับแบ่งปัน สร้างรายได้

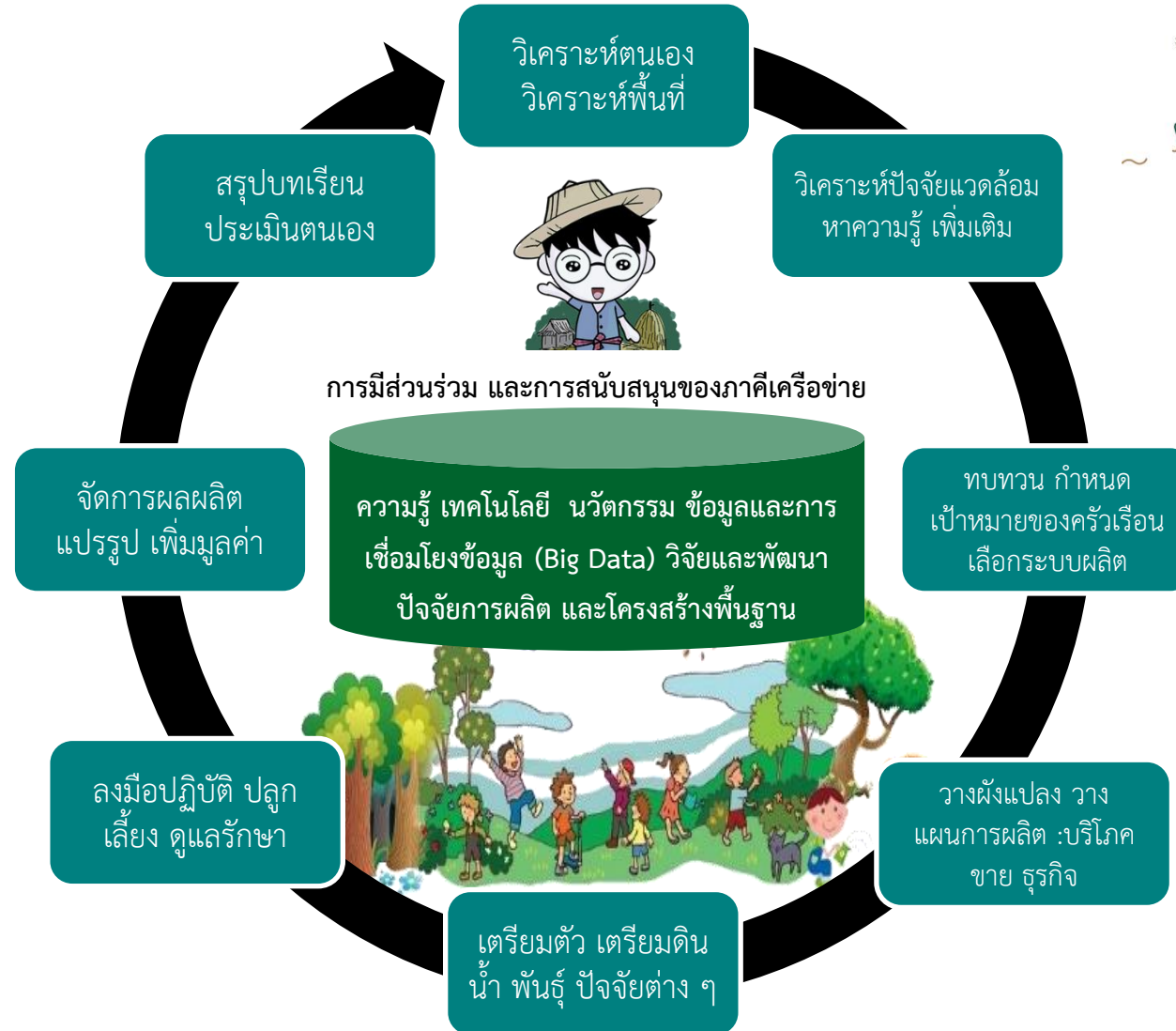
ระดับก้าวหน้า พัฒนาธุรกิจ

เศรษฐกิจ

เป้าหมาย
ครัวเรือน 3
มิติ

สังคม

สิ่งแวดล้อม

ลักษณะการจัดการ

การผลิต (ต้นน้ำ)

จัดการผลผลิต (กลางน้ำ)

จัดการตลาด (ปลายน้ำ)

Value Chain

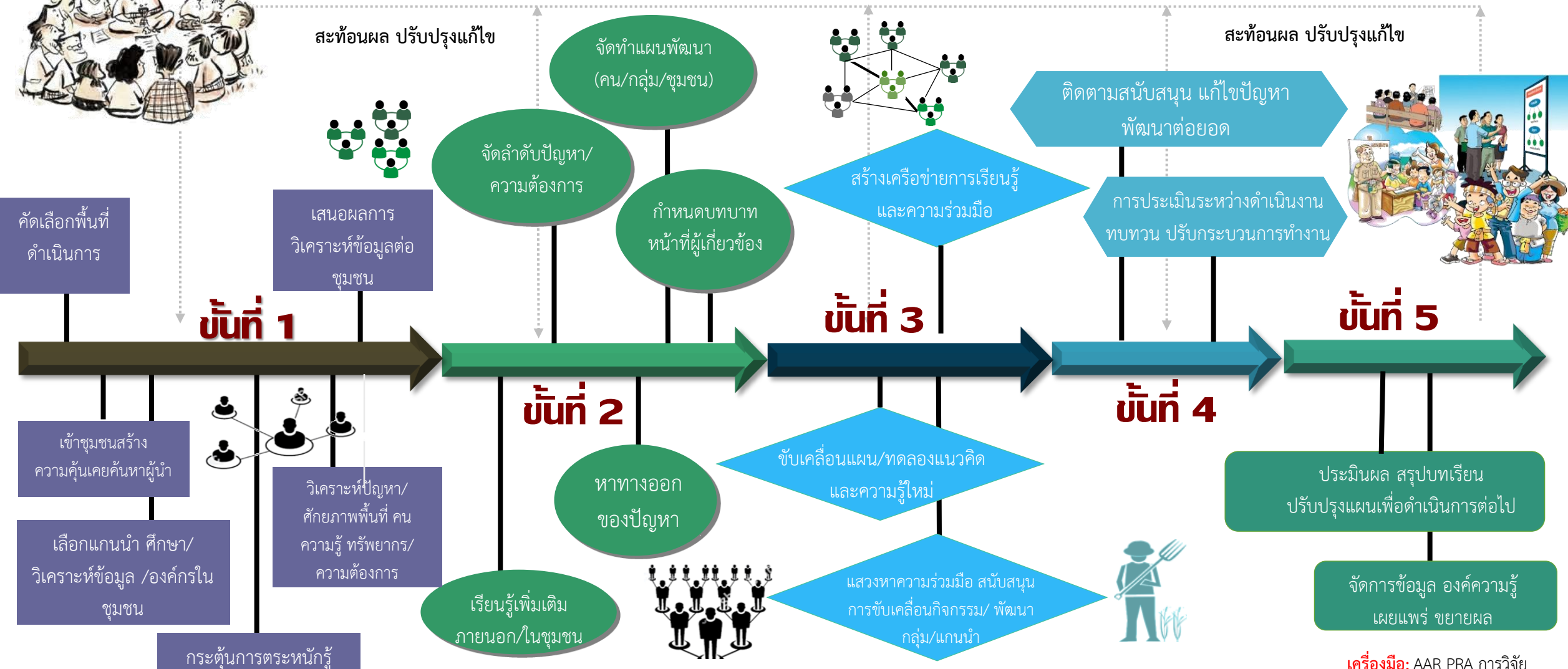

ตัวอย่าง กระบวนการพัฒนาเกษตรกรแบบมีส่วนร่วม

กระบวนการส่งเสริมและพัฒนาแบบมีส่วนร่วม: จัดทำแผนชุมชนและขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม

เครื่องมือ: กระบวนการกลุ่ม และเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก:

เวทีชุมชน/การประชุม อบรม สัมมนาเชิงปฏิบัติการ ศึกษาดูงาน ประชุมกลุ่มย่อยสัญจร กิจกรรมกลุ่มย่อย กิจกรรมพัฒนาผู้นำ ฯลฯ

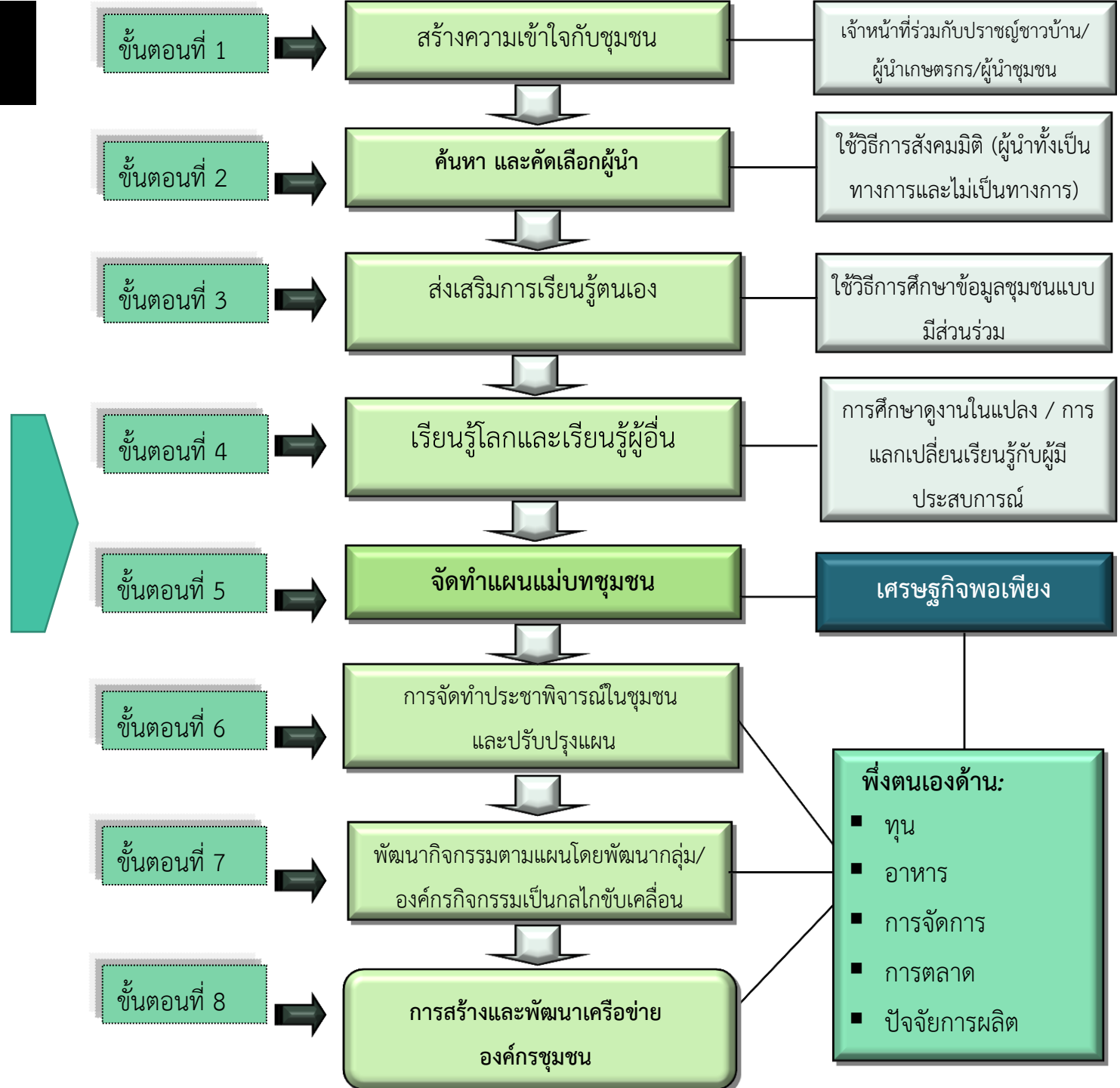
เครื่องมือ: ศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน เช่น RRA PRA AIC SWOT PAR เป็นต้น

ประเด็นการสนับสนุน: พัฒนาแหล่งน้ำ อนุรักษ์ฟื้นฟูดิน วางแผนใช้ที่ดิน พัฒนาความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม ปัจจัยการผลิต มาตรฐานการผลิต มาตรฐานสินค้าแปรรูป สินเชื่อ วัสดุอุปกรณ์ อาคาร การขนส่ง การตลาด

เครื่องมือ: AAR PRA การวิจัย การถอดบทเรียน การประเมินแบบมีส่วนร่วม /เสริมพลัง

กระบวนการประชาธิปไตยและพัฒนา

พัฒนาโดยมูลนิธิหมู่บ้าน เป็นอีกกระบวนการหนึ่งที่น่าสนใจใช้วางแผนชุมชนและการพัฒนากลุ่มและเครือข่ายเกษตรกรไปพร้อมกัน เป็นการพัฒนาระบบการเรียนรู้เชิงบูรณาการมาใช้โดยมุ่งเน้นให้เกษตรกรในชุมชน ได้เรียนรู้ตนเองเรียนรู้โลก บนพื้นฐานของวิถีคิดในการพึ่งตนเองภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามศักยภาพและทรัพยากรของชุมชน ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนำไปสู่การเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ทำให้ชุมชนหันมาทบทวนตนเอง ทั้งทางด้านวิถีคิด และวิถีปฏิบัติต่อครอบครัว ชุมชนและเครือข่าย

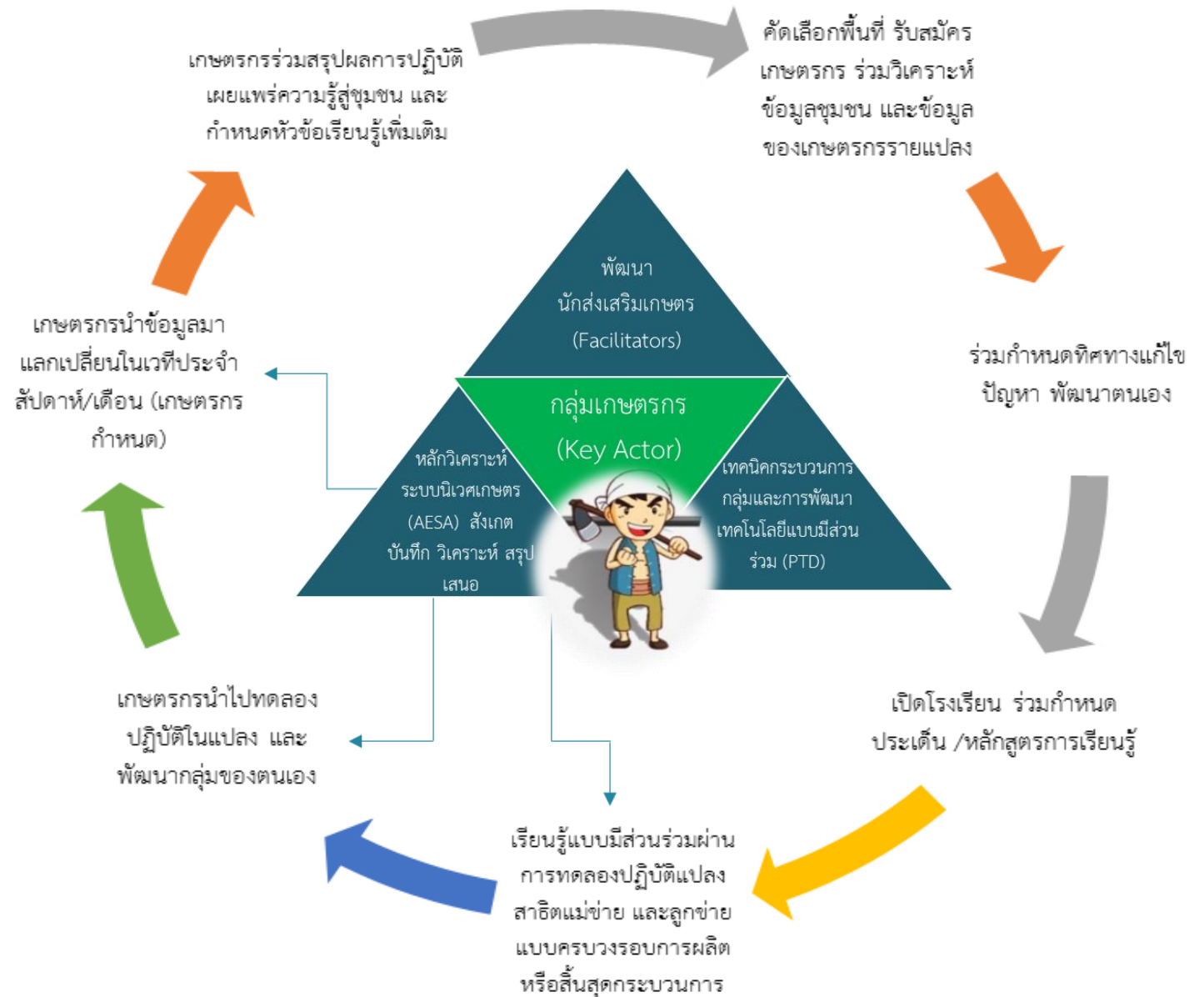

หลักการเบื้องต้นของกระบวนการโรงเรียนเกษตรกร (Farmer Field School: FFS)

โรงเรียนเกษตรกร (Farmer Field School: FFS) เป็นกระบวนการที่ได้รับการพัฒนาขึ้นโดย FAO เน้นการสร้างพื้นที่ทางสังคมในการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อให้เกษตรกรได้ร่วมกันคิด ร่วมกันแก้ไขปัญหา แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเองในกระบวนการผลิตทุกขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มปลูก เก็บเกี่ยว จนถึงหลังการเก็บเกี่ยว

องค์ประกอบสำคัญของ FFS

- มีเกษตรกรเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ มีการศึกษาทดลอง พิสูจน์ทราบ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่น
- มีพื้นที่หรือแปลงสาธิตให้เรียนรู้ร่วมกันในชุมชน
- มีพี่เลี้ยงหรือผู้อำนวยความสะดวกและสนับสนุน (Facilitator)
- มีหลักสูตรการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับปัญหา และความต้องการของเกษตรกร
- มีการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดฤดูกาลผลิต

ภาพจำลองเป้าหมายระยะยาวด้านการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมในเขตปฏิรูปที่ดินด้วยหลักการพัฒนาแบบยั่งยืน

จบการนำเสนอ

